

## Uzasadnienie

Regionalny dyrektor ochrony środowiska zgodnie z delegacją ustawową zawartą w art. 28 ust. 5 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. z 2022 r. poz. 916) ustanawia w drodze aktu prawa miejscowego w formie zarządzenia, plan zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000, kierując się koniecznością utrzymania i przywracania do właściwego stanu ochrony siedlisk przyrodniczych oraz gatunków roślin i zwierząt, dla których ochrony wyznaczono obszar Natura 2000. Plan zadań ochronnych może być zmieniony, jeżeli wynika to z potrzeb ochrony tych siedlisk przyrodniczych lub gatunków roślin i zwierząt.

Plan zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Ostoja Drawska PLB320019 został ustanowiony zarządzeniem Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Szczecinie z dnia 24 czerwca 2014 r. w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Ostoja Drawska PLB320019 (Dz. Urz. Woj. Zachodniopomorskiego poz. 2674). Powyższy akt został zmieniony zarządzeniem Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Szczecinie z dnia 10 grudnia 2015 r. (Dz. Urz. Woj. Zach. poz. 5420) oraz zarządzeniem Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Szczecinie z dnia 6 czerwca 2017 r. (Dz. Urz. Woj. Zachodniopomorskiego poz. 2591).

W związku z zarzutami formalnymi Komisji Europejskiej z dnia 9 czerwca 2021 r., zn. INFR(2021)2025, C(2021)2179, dotyczącymi obowiązku ustalenia precyzyjnych celów ochrony dla każdego obszaru Natura 2000, koniecznym stało się doprecyzowanie celów działań ochronnych wyznaczonych dla niniejszego obszaru. Zgodnie z ww. stanowiskiem Komisji Europejskiej funkcja celów ochrony polega na określeniu, jaki stan gatunków i typów siedlisk na danym obszarze należy osiągnąć, tak aby obszar ten mógł przyczynić się do osiągnięcia ogólnego celu, jakim jest właściwy stan ochrony tych gatunków i typów siedlisk (art. 2 ust. 2 dyrektywy siedliskowej) na poziomie krajowym, biogeograficznym lub europejskim. Zgodnie z wykładnią przedstawioną przez Komisję Europejską aby spełnić tę funkcję, cele ochrony muszą być:

- 1) indywidualnie określone dla danego obszaru, tj. ustalone na poziomie obszaru;
- 2) kompleksowe, tj. obejmujące wszystkie gatunki i typy siedlisk będące przedmiotem zainteresowania Wspólnoty na mocy dyrektywy siedliskowej, które występują w obszarze Natura 2000;
- 3) indywidualnie określone dla przedmiotu ochrony, tj. jasno wskazywać konkretny typ siedliska lub gatunek na danym obszarze;
- 4) indywidualnie określone pod kątem pożądanego stanu ochrony, tj. wyraźnie określające stan, jaki typ siedliska i gatunek na danym obszarze mają osiągnąć; pożądaný stan musi być:
  - a) ilościowy i mierzalny (cele ilościowe, które mogą być uzupełnione celami jakościowymi, takimi jak opis właściwego stanu siedliska lub struktury populacji), jak również raportowalny (umożliwiający monitorowanie);

- b) realistyczny (uwzględniający rozsądne ramy czasowe i nakłady), spójny (umożliwiający zastosowanie takich samych atrybutów i wskaźników dla przedmiotów ochrony w różnych obszarach);
- c) kompleksowy (atributy i cele powinny obejmować specyfikę danego przedmiotu ochrony i umożliwiać opisanie jego stanu ochrony jako właściwy lub niewłaściwy);
- d) precyzyjne w odniesieniu do „utrzymania” lub „odtworzenia” stanu ochrony przedmiotu ochrony (odpowiedni poziom ambicji określający niezbędne środki ochrony);
- e) odpowiadać ekologicznym wymaganiom dotyczącym typów siedlisk przyrodniczych wymienionych w załączniku I i gatunków wymienionych w załączniku II występujących na tych obszarach;
- f) odzwierciedlać znaczenie obszaru dla zachowania lub odtworzenia, we właściwym stanie ochrony, typów siedlisk i gatunków.

W związku z powyższym, na podstawie dokumentacji do planu zadań ochronnych oraz danych literaturowych<sup>1</sup> dla poszczególnych przedmiotów ochrony doprecyzowano zapisy celów działań ochronnych:

1. dla gatunku A004 perkozek *Tachybaptus ruficollis*

założono utrzymanie populacji rozrodczej na poziomie min. 45 par, rozpoznanie wielkości populacji rozrodczej oraz zagrożeń, ocenę stanu ochrony gatunku, jak również wskazano na konieczność określenia stanu i zasięgu istniejących i potencjalnych siedlisk gatunku w obszarze. Według dokumentacji do PZO (Kaliciuk i in. 2012), stan populacji gatunku określono na XX, podobnie jak perspektywy ochrony/zachowania. Gatunek wprowadzony na listę przedmiotów ochrony na podstawie inwentaryzacji z 2010 roku (wówczas liczebność oszacowano na 45-83 pary lęgowe). W literaturze brak danych porównawczych dotyczących liczebności tego gatunku w ostoi. Tym samym wskazano, że pełna ocena stanu ochrony będzie możliwa dopiero po przeprowadzeniu monitoringu w kolejnych latach, i uzyskaniu danych porównawczych. Stan siedliska gatunku także określono na XX, gdzie dostępne dane uniemożliwiały ocenę stanu zachowania siedliska. W związku z niepełnym rozpoznaniem dotychczasowe cele działań ochronnych wskazywały na konieczność uzupełnienia stanu wiedzy o zajmowanych siedliskach i populacji gatunku w obszarze. Perkozek gniazduje na różnych typach zbiorników wód stojących, takich jak stawy rybne, starorzecza, torfianki, małe oczka wodne, jeziora i zbiorniki zaporowe, a także dłużej utrzymujące się rozlewiska rzek. Preferuje płytkie, zeutrofizowane zbiorniki lub ich części, silnie zarośnięte roślinnością szuwarową i bagienną (Gromadzki M. i in. 2004). Tym samym do czasu rozpoznania rozmieszczenia gatunku w obszarze konieczne jest zachowanie wszystkich zbiorników wodnych spełniających wymagania biologiczne gatunku.

2. dla gatunku A005 perkoz dwuczuby *Podiceps cristatus*

założono utrzymanie populacji rozrodczej na poziomie min. 370 par, oraz utrzymanie właściwego stanu siedlisk lęgowych i żerowisk (FV), tj. licznych zbiorników wodnych o dużej, otwartej powierzchni lustra wody i dobrze rozwiniętej roślinności szuwarowej

i bagiennej na brzegach, na powierzchni min. 8300 ha, z uwzględnieniem zmian wynikających z naturalnych procesów. Gatunek został wprowadzony na listę przedmiotów ochrony na podstawie inwentaryzacji z 2010 roku (wówczas liczebność oszacowano na 370-433 pary lęgowe). W literaturze brak danych porównawczych dotyczących liczebności tego gatunku w ostoi w latach poprzednich. Tym samym w dokumentacji do PZO (Kaliciuk 2012) wskazano, że pełna ocena stanu ochrony będzie możliwa dopiero po przeprowadzeniu monitoringu w kolejnych latach i uzyskaniu danych porównawczych. Jednocześnie określono, że miejsca bytowania gatunku są zachowane w dobrym stanie (liczne zbiorniki wodne z dobrze rozwiniętą roślinnością szuwarową i bagienną). W związku z powyższym, stan zachowania siedlisk gatunku został określony na FV (właściwy). Dokumentacja do PZO nie zawiera informacji nt. lokalizacji i wielkości siedlisk zajmowanych przez gatunek. Populacje lęgowe perkoza dwuczubego zasiedlają jeziora, stawy i inne zbiorniki wodne, które mają dużą otwartą powierzchnię lustra wody i których brzegi posiadają dobrze rozwiniętą strefę szuwarową (Gromadzki M. i in. 2004). Tym samym do czasu rozpoznania rozmieszczenia gatunku w obszarze konieczne jest zachowanie wszystkich zbiorników wodnych spełniających wymagania biologiczne gatunku. Zgodnie z obowiązującym SDF-em (pkt. 4.1), wody śródlądowe stojące i płynące (kod N06) zajmują ok. 5,4 % powierzchni obszaru (tzn. ok. 8311 ha). W związku z powyższym, z uwagi na brak innych danych, wartość tą przyjęto jako powierzchnię siedliska gatunku w obszarze ostoi.

3. dla gatunku A021 bąk *Botaurus stellaris*

założono utrzymanie populacji rozrodczej na poziomie min. 44 odżywiających się samców, oraz wskazano na konieczność określenia stanu i zasięgu istniejących i potencjalnych siedlisk gatunku w obszarze. Uznano, że do czasu uzyskania ww. danych, koniecznym jest zachowanie stref litoralu jezior eutroficznym oraz szuwarów o gęstej, wysokiej roślinności i obecności wody, spełniających wymagania biologiczne gatunku, na powierzchni minimum 2300 ha, z uwzględnieniem zmian wynikających z naturalnych procesów. Według dokumentacji do PZO (Kaliciuk 2012), ocenę ogólną stanu populacji określono na U1. Potencjał siedliskowy Ostoi Drawskiej wskazywał zdaniem wykonawcy na możliwość występowania dużo większej populacji lęgowej gatunku. W roku 2004 liczebność bąka w ostoi oszacowano na 22-25 par, zaś w roku 2010 podano szacunkową wartość na poziomie 88-100 par (Kaliński i in. 2004, Kaliński 2010). Liczebność stwierdzona podczas badań w 2010 r. (Duda M. i in. 2010) może wskazywać na istnienie czynników ograniczających populację, np. płoszenie, niszczenie siedlisk lub presję drapieżników. Stopień zachowania siedliska gatunku określono na U1, gdzie wskazano że na podstawie oceny stanu populacji mogło nastąpić pogorszenie stanu miejsc bytowania gatunku poprzez m.in. częściową degradację roślinności szuwarowej w strefie przybrzeżnej zbiorników, nieodpowiednią strukturę szuwarów, zmianę stosunków wodnych oraz antropopresję. W dokumentacji brak jest danych dotyczących wielkości i rozmieszczenia siedlisk gatunku w obszarze. W związku z powyższym na podstawie dokumentacji do PZO oraz danych literaturowych oszacowano minimalną powierzchnię siedlisk konieczną do utrzymania lokalnej populacji gatunku. Średnia wielkość rewirów na podstawie poradnika metodycznego monitoringu ptaków lęgowych (Chylarecki i in. 2015) wynosi około 52 ha, w związku z czym przyjęto,

że minimalna powierzchnia potrzebna do utrzymania 44 średniej wielkości terytoriów samców wynosi około 2300 ha.

4. dla gatunku A028 czapla siwa *Ardea cinerea*

założono utrzymanie populacji rozrodczej na poziomie min. 128 par, oraz wskazano na konieczność określenia lokalizacji, zasięgu i stanu zachowania siedlisk lęgowych gatunku. Do czasu uzupełnienia danych, zachowanie w stanie FV min. 8000 ha siedlisk lęgowych i żerowiskowych (naturalnych i sztucznych płytkich zbiorników wodnych z brzegami zalesionymi lub porośniętymi luźnymi kępami drzew), odpowiadających biologicznym wymaganiom gatunku. Według dokumentacji do PZO (Kaliciuk 2012), stan populacji oceniono na FV. Gatunek wykazywał wzrost liczebności na obszarze Natura 2000 w odniesieniu do lat ubiegłych. W dokumentacji brakuje danych dotyczących lokalizacji kolonii lęgowych. Stan siedlisk został oceniony na FV – miejsca zachowania gatunku były zachowane w dobrym stanie (liczne zbiorniki wodne z wyspami, stare drzewostany w pobliżu wód). Wskazano, że przy zachowaniu ww. stanu siedlisk rokowania zachowania statusu FV są dobre. W związku z tym, że dokumentacja do PZO nie wskazuje powierzchni siedlisk gatunku (brak także pełnych danych dotyczących rozmieszczenia wszystkich kolonii lęgowych), przy wyznaczaniu celi kierowano się preferencjami czapli siwej. Gatunek ma dość szerokie spektrum zajmowanych siedlisk. Jako miejsca żerowania preferuje naturalne i sztuczne płytkie zbiorniki wodne, z wodami słodkimi, słonawymi lub słonymi. Gniazduje w lasach lub w luźnych kępach drzew, zarówno iglastych jak i dziuplastych, budując gniazda na wysokości do 40 m, choć notowane były także kolonie lęgowe zakładane w trzcinowiskach. Często gnieździ się w koloniach mieszanych z kormoranami (Gromadzki i in. 2004). Zgodnie z obowiązującym SDF-em (pkt. 4.1), wody śródlądowe stojące i płynące (kod N06) zajmują ok. 5,4 % powierzchni obszaru (tzn. ok. 8311 ha). Wartość tą przyjęto jako powierzchnię minimalną niezbędną do utrzymania populacji lęgowej gatunku w obszarze ostoi.

5. dla gatunku A030 bocian czarny *Ciconia nigra*

założono utrzymanie populacji rozrodczej na poziomie min. 7 par, uzupełnienie stanu wiedzy poprzez szczegółową inwentaryzację stanowisk gatunku w obszarze, jak również określenie stanu i zasięgu istniejących i potencjalnych siedlisk lęgowych i żerowiskowych gatunku w obszarze. Do czasu uzyskania ww. danych, uznano za konieczne zachowanie (przy uwzględnieniu zmian wynikających z naturalnych procesów) minimum 10 500 ha zbiorowisk w stanie FV, tzn.:

- a) biotop lęgowy - płaty drzewostanu liściastego lub mieszanego o powierzchni ponad 50 ha, (optymalnie 100 ha), w wieku powyżej 70 lat (optymalnie 80 lat), lub na siedlisku borowym, który przecina sieć rowów melioracyjnych i inne ciek wodne, z co najmniej jednym (optymalnie dwoma) ocienionymi drzewami liściastymi (dąb, buk, olcha) lub drzewami iglastymi o rozłożystych koronach (sosna, jodła) przypadającymi na 1 ha; w wieku powyżej 90 lat (optymalnie 100 lat) i piersznicy powyżej 60 cm (optymalnie 80 cm), ze śródleśnymi wilgotnymi polanami,

- b) biotop żerowiskowy: położone w dolinie rzecznej lub/i w pobliżu, tj. do 2 km od średniej lub dużej rzeki, kompleksu stawów rybnych, starorzeczy, jezior, podmokłych łąk, bagien, otwartych torfowisk.

Według danych przedstawionych w raporcie NFOŚ (2010), na obszarze Natura 2000 Ostoja Drawska bocian czarny obserwowany był bardzo nielicznie na terenach otwartych, graniczących ze zwartymi kompleksami leśnymi o znacznej powierzchni i udziale starych drzewostanów. Na podstawie inwentaryzacji w 2010 r. i danych z niepublikowanych oszacowano, że na obszarze Ostoi Drawskiej mogło przystępować do lęgów 7-10 par tego gatunku. Ponadto, dla jego ochrony utworzona została 1 strefa ochronna. Według publikacji o ostojach ptaków w Polsce z 2004 r. liczebność tego gatunku w obszarze wynosiła 12-16 par (Kalisiński i in. 2004). Natomiast w 2010 r. ten sam autor (Kalisiński 2010) podaje liczebność szacunkową 16-20 par dla lat 2004-2009. Według materiałów do PZO (Kaliciuk i in. 2012), stan populacji oceniono na U2, zaś perspektywy ochrony na XX. Dostępne, niepełne dane wskazywały na znaczny spadek liczby par lęgowych. Wskazano konieczność wykonania dokładnej inwentaryzacji gniazd lęgowych. Stan siedliska określono na XX, co wynikało z braku dokładnych informacji dotyczących liczebności gatunku w obszarze. W związku z powyższym, na podstawie dokumentacji do PZO oraz danych literaturowych, oszacowano minimalną powierzchnię siedlisk konieczną do utrzymania lokalnej populacji gatunku oraz wskazano na konieczność uzupełnienia stanu wiedzy w tym zakresie. Zgodnie z podręcznikiem do wyznaczania i określania stanu zachowania siedlisk ptasich w obszarach specjalnej ochrony ptaków Natura 2000 (Zawadzka i in. 2013) średnia wielkość arealu lęgowego dla tego gatunku wynosi 1500 ha, w związku z powyższym przyjęto że minimum do utrzymania populacji obszaru wynosi 10500 ha. Obecnie na obszarze ostoi funkcjonuje 7 stref ochrony tego gatunku.

6. dla gatunku A031 bocian biały *Ciconia ciconia*

założono utrzymanie populacji rozrodzkiej na poziomie min. 149 par, oraz utrzymanie właściwego stanu ochrony siedlisk (FV) na powierzchni ok. 35 000 ha, z uwzględnieniem zmian wynikających z procesów naturalnych. Według danych przedstawionych w raporcie NFOŚ (2010), na obszarze Ostoi Drawskiej bocian biały przystępował do lęgów licznie na słupach, co nie odbiegało od ogólnego schematu lęgów w pozostałej części kraju. Populację tego gatunku oszacowano na 149-150 par. We wcześniejszych latach liczebność bociana białego w Ostoi Drawskiej wg publikacji o ostojach ptaków w Polsce wynosiła 134-150 par (Kalisiński i in. 2004) i 141-160 par (Kalisiński 2010). Według dokumentacji PZO (Kaliciuk i in. 2012), stan populacji został oceniony na FV, natomiast perspektywy zachowania określono na XX. Stan siedliska także został oceniony na FV. Zgodnie z informacjami zawartymi w materiałach, stopień zachowania siedliska nie podlegał ocenie, zaś jego wartość określono na podstawie oceny stanu populacji (FV). Zgodnie z poradnikiem metodycznym monitoringu ptaków lęgowych (Chylarecki i in., 2015), gatunek gniazduje niemal wyłącznie w obrębie osiedli ludzkich, zaś pokarm zdobywa zwykle w odległości do kilku km od gniazda. Dla Pomorza średnia odległość pomiędzy żerowiskiem a gniazdem wynosi ok. 830 m. Na potrzeby określenia wielkości żerowisk przyjęto, że każda skartowana para (dane GIS stanowiące załącznik do materiałów do PZO, zawierające 141 rekordów) korzysta z żerowisk zlokalizowanych w promieniu 1 km od

gniazda, co – przy uwzględnieniu par zlokalizowanych blisko siebie i korzystających z tych samych źerowisk – dało wynik ponad 31 tys. ha. Na tej podstawie uznano, że minimalna powierzchnia siedlisk niezbędna do utrzymania lokalnej populacji na poziomie 149 par wynosi ok. 35 000 ha. Na podstawie wymogów siedliskowych gatunku (Chylarecki i in. 2015), za stan FV siedliska należy uznać występowanie w odległości do kilku km (maksymalnie 4 km) od gniazda mozaiki trwałych użytków zielonych (łąk i pastwisk), upraw (m.in. roślin motylkowatych), miedz, strumieni lub/i płytkich rzek, starorzeczy, rowów melioracyjnych, stawów rybnych, bagien.

7. dla gatunku A036 łabędź niemy *Cygnus olor*

założono utrzymanie populacji rozrodczej na poziomie min. 141 par oraz utrzymanie właściwego stanu ochrony siedlisk (FV) na powierzchni minimum 8000 ha (z uwzględnieniem zmian wynikających z procesów naturalnych). Gatunek wprowadzony na listę przedmiotów ochrony obszaru na podstawie danych inwentaryzacji wykonanej w 2010 r. (Duda M. i in. 2010). Według materiałów do PZO (Kaliciuk i in. 2012), stan populacji określono na FV, perspektywy ochrony na XX (wg. wykonawcy planu pełna ocena perspektyw ochrony byłaby możliwa dopiero po przeprowadzeniu monitoringu w kolejnych latach i uzyskaniu danych porównawczych. Stan siedliska oceniono jako FV, przy perspektywach zachowania XX. W związku z tym, że dokumentacja do PZO nie wskazuje powierzchni siedlisk i rozmieszczenia gatunku, przy wyznaczaniu celi kierowano się preferencjami łabędzia niemego. Siedliska łąkowe gatunku stanowią różnego rodzaju słodkowodne zbiorniki – jeziora, stawy, rzeki, kanały i słonowodne, z wyspami o brzegach piaszczystych lub skalnych, na zalewowych łąkach oraz sztucznych zbiornikach w głębi łądu (Gromadzki, 2004). Zgodnie z obowiązującym SDF-em (pkt. 4.1), wody śródlądowe stojące i płynące (kod N06) zajmują ok. 5,4 % powierzchni obszaru (tzn. ok. 8311 ha). Wartość tą przyjęto jako powierzchnię minimalną niezbędną do utrzymania populacji łąkowej gatunku w obszarze ostoi.

8. dla gatunku A038 łabędź krzykliwy *Cygnus cygnus*

- a) w przypadku populacji łąkowej założono utrzymanie populacji rozrodczej na poziomie min. 1 pary, oraz utrzymanie właściwego stanu ochrony siedlisk (FV), tj. niewielkich, płytkich zbiorników z bogatą roślinnością wynurzoną i podwodną, na powierzchni minimum 80 ha (z uwzględnieniem zmian wynikających z procesów naturalnych). W 2010 r. stwierdzono lęgi 1 pary łabędzia krzykliwego (Duda M. i in. 2010), co jest zgodne z danymi z publikacji o ostojach ptaków dla obszaru Natura 2000 Ostoja Drawska: 0-1p (Kalisiński i in. 2004), 1-2 p (Kalisiński 2010). Ze względu na niewielką liczebność populacji łąkowej gatunku w kraju, nawet jedna para łąkowa kwalifikowała ten gatunek jako przedmiot ochrony. Z tego powodu trudno było określić perspektywy ochrony (XX). Stan populacji oceniono na U1 – na terenie ostoi występują korzystne warunki bytowania dla tego gatunku, jednak w ubiegłych latach odnotowywano straty lęgu gniazdującej pary. Zgodnie z literaturą, gatunek gniazduje na niewielkich, płytkich zbiornikach z bogatą roślinnością wynurzoną i podwodną. Ważnym składnikiem jego pokarmu są łąkowo występujące skrzypy (błotny i bagienny), a w następnej kolejności turzyce, rdestnice i wełnianka wąskolistna. Pary łąkowe są silnie terytorialne, obszar

przez nie zajmowany wynosi zazwyczaj kilka-kilkadziesiąt ha (Chylarecki i in. 2015). Na podstawie aktualnych danych dot. lokalizacji gniazdującej pary (dane z dokumentacji PZO, dane własne RDOŚ w Szczecinie), oraz wymagań siedliskowych gatunku, za powierzchnię minimalną siedliska niezbędnego do utrzymania obecnej populacji lęgowej przyjęto wielkość zajmowanego akwenu wraz z otaczającymi je szuwarami.

- b) w przypadku populacji migrującej założono utrzymanie stanu populacji przelotnej na poziomie min. 8 osobników (z uwzględnieniem zmian wynikających z procesów naturalnych oraz oddziaływań spoza przedmiotowego obszaru Natura 2000). Wskazano także na konieczność określenia stanu i zasięgu istniejących i potencjalnych miejsc wypoczynku i żerowania w okresie migracji. Do czasu uzupełnienia danych, uznano za zasadne zachowanie min. 1000 ha mozaiki siedlisk żerowiskowych w miejscach dotychczasowych obserwacji przelotnych ptaków. Dokumentacja do PZO (Kaliciuk i in. 2012) nie zawiera danych dotyczących lokalizacji, zasięgu ani też stanu zachowania siedlisk żerowiskowych gatunku na przelotach. W związku z powyższym, za powierzchnię minimalną niezbędną do utrzymania populacji przelotnej w wielkości wskazywanej w dokumentacji (8-12 osobników) uznano powierzchnię mozaiki odpowiednich siedlisk w miejscach dotychczasowych rekordów gatunku podczas migracji, gdzie zgodnie z danymi literaturowymi siedliska tego gatunku w okresie migracji stanowią ujścia rzek, rzeki, jeziora, zaciszne wybrzeża, a także ugory, pola uprawne i łąki (Gromadzki i in. 2004). Należy przy tym podkreślić, że stan populacji migrującej jest zależny od wielu czynników naturalnych i antropogenicznych na lęgowskich oraz na trasach migracji położonych poza obszarami Natura 2000 i terytorium Polski, w związku z czym jej liczebność może ulec znacznym wahaniom. Zgodnie z danymi GIOŚ, w latach 2013 -2018 populacja przelotna łabędzia krzykliwego w Polsce była szacowana na 10 000 - 20 000 osobników (Chodkiewicz T. i in. 2019). Tym samym liczebność osobników migrujących stwierdzanych do tej pory w granicach ostoi nie kwalifikuje tej frakcji do uznania za przedmiot ochrony ostoi (8-12 osobników stanowi zaledwie 0,06 – 0,08% populacji krajowej). W związku z powyższym, należy zweryfikować status gatunku w obszarze, co zostanie dokonane po przeprowadzeniu badań monitoringowych, przy najbliższej zmianie SDF.

9. dla gatunku A043 gęgawa *Anser anser*

założono utrzymanie populacji rozrodczej na poziomie min. 49 par, oraz utrzymanie dogodnych siedlisk lęgowych i żerowiskowych na obecnym poziomie min. 8000 ha (z uwzględnieniem zmian wynikających z procesów naturalnych). Według materiałów do PZO (Kaliciuk i in. 2012), stan populacji oceniono na U1. Zdaniem wykonawcy, potencjał siedliskowy Ostoi Drawskiej wskazywał na możliwość występowania dużo większej populacji lęgowej gatunku, zaś stwierdzona liczebność mogła wskazywać na istnienie czynników ograniczających populację (np. płoszenie, niszczenie siedlisk, presja drapieżników). Stan siedliska oceniono jako FV, przy perspektywach zachowania XX. W związku z tym, że dokumentacja do PZO nie wskazuje powierzchni siedlisk gatunku (brak także pełnych danych dotyczących rozmieszczenia wszystkich par lęgowych), powierzchnię siedlisk określono na podstawie preferencji gatunku. Gęgawa zajmuje te same siedliska lęgowe i żerowiskowe co pozostałe blaszkodziobe. Gniazduje głównie na

słodkich i słonawych wodach, zasiedlając wszelkiego rodzaju akweny oferujące bezpieczne miejsca gniazdowania i położone w pobliżu dogodnych terenów do żerowania. Są to zwykle obszerniejsze szuwały na starorzeczach, naturalnych eutroficznych i dystroficznych jeziorach, stawach, ujściach rzek, torfiakach i brzegach rzek i kanałów (Gromadzki i in. 2004). Zgodnie z obowiązującym SDF-em (pkt. 4.1), wody śródlądowe stojące i płynące (kod N06) zajmują ok. 5,4 % powierzchni obszaru (tzn. ok. 8311 ha). Wartość tą przyjęto jako powierzchnię minimalną niezbędną do utrzymania populacji lęgowej gatunku w obszarze ostoi.

10. dla gatunku A051 krakwa *Anas strepera*

założono utrzymanie populacji rozrodzkiej na poziomie min. 63 par oraz konieczność określenia stanu i zasięgu istniejących i potencjalnych siedlisk gatunku w obszarze. Do czasu uzyskania ww. danych, uznano za konieczne zachowanie (przy uwzględnieniu zmian wynikających z naturalnych procesów) min. 8000 ha siedlisk spełniających kryteria lęgówisk gatunku, tzn. płytkie wody śródlądowe z bujną roślinnością wodną, stawy hodowlane, jeziora eutroficzne, zalewowe doliny rzeczne ze starorzeczami i podmokłe łąki z bagienkami. Według materiałów do PZO (Kaliciuk i in. 2012), stan populacji oceniono na FV, zaś perspektywy ochrony na XX. Wskazano że liczebności podawane przed rokiem 2010 mogły być znacznie niedoszacowane, w związku z czym pełna ocena stanu ochrony będzie możliwa po przeprowadzeniu monitoringu tego gatunku w kolejnych latach i uzyskaniu danych porównawczych. Stan siedliska oceniono na XX, podobnie jak perspektywy zachowania. Wynikało to z niepełnego rozpoznania rozmieszczenia gatunku w obszarze. Zgodnie z poradnikiem ochrony siedlisk i gatunków (Gromadzki, 2004), siedliska lęgowe krakwy stanowią wody śródlądowe lub słonawe, zwykle płytkie, z bujną roślinnością wodną, stawy hodowlane, jeziora eutroficzne, zalewowe doliny rzeczne ze starorzeczami, podmokłe łąki z bagienkami. Zgodnie z obowiązującym SDF-em (pkt. 4.1), wody śródlądowe stojące i płynące (kod N06) zajmują ok. 5,4 % powierzchni obszaru (tzn. ok. 8311 ha). W związku z tym, że dokumentacja do PZO nie wskazuje powierzchni siedlisk gatunku (brak także pełnych danych dotyczących rozmieszczenia wszystkich par lęgowych), wartość tą przyjęto jako powierzchnię minimalną niezbędną do utrzymania populacji lęgowej gatunku w obszarze ostoi.

11. dla gatunku A052 cyraneczka *Anas crecca*

założono utrzymanie populacji rozrodzkiej na poziomie min. 27 par, oraz określenie stanu i zasięgu istniejących i potencjalnych siedlisk gatunku w obszarze. Do czasu uzyskania ww. danych, wskazano za celowe zachowanie (przy uwzględnieniu zmian wynikających z naturalnych procesów) min. 8000 ha siedlisk spełniających kryteria lęgówisk gatunku, tj. oczek wodnych, stawów, wolno płynących cieków, szczególnie w dolinach niewielkich, śródleśnych rzek. Gatunek wprowadzony na listę przedmiotów ochrony obszaru na podstawie danych inwentaryzacji wykonanej w 2010 r. (Duda M. i in. 2010). Według materiałów do PZO (Kaliciuk i in. 2012), stan populacji określono na FV, perspektywy ochrony na XX (wg. wykonawcy planu pełna ocena perspektyw ochrony byłaby możliwa dopiero po przeprowadzeniu monitoringu w kolejnych latach i uzyskaniu danych porównawczych). Stan siedliska gatunku określono na XX, gdzie dostępne dane



uniemożliwiały ocenę stanu zachowania siedliska. W związku z niepełnym rozpoznaniem dotychczasowe cele działań ochronnych wskazywały na konieczność uzupełnienia stanu wiedzy o zajmowanych siedliskach i populacji gatunku w obszarze. Gatunek gniazduje na oczkach wodnych, stawach, lagunach, wolno płynących ciekach, szczególnie w dolinach niewielkich, śródleśnych rzek. Preferuje wody eutroficzne, zasobne w pokarm. Brzegi zasiedlanych przez cyraneczkę zbiorników często porośnięte są gęstą roślinnością, a nawet lasem (Gromadzki i in. 2004). Zgodnie z obowiązującym SDF-em (pkt. 4.1), wody śródlądowe stojące i płynące (kod N06) zajmują ok. 5,4 % powierzchni obszaru (tzn. ok. 8311 ha). W związku z tym, że dokumentacja do PZO nie wskazuje powierzchni siedlisk gatunku (brak także pełnych danych dotyczących rozmieszczenia wszystkich par lęgowych), do czasu uzupełnienia danych wartość tą przyjęto jako powierzchnię minimalną niezbędną do utrzymania populacji lęgowej gatunku w obszarze ostoi.

#### 12. dla gatunku A055 Cyranka *Anas querquedula*

założono utrzymanie populacji rozrodczej na poziomie min. 11 par, oraz konieczność określenia stanu i zasięgu istniejących i potencjalnych siedlisk gatunku w obszarze. Do czasu uzyskania ww. danych, wskazano na konieczność zachowania ekstensywnie użytkowanych, niezmeliorowanych łąk i pastwisk w zalewowych tarasach dolin rzecznych, łąk w nieckach zarastających, wypłyconych jezior i w sąsiedztwie stawów rybnych, wyrobisk torfu i kruszywa, spełniających kryteria lęgowisk gatunku, przy uwzględnieniu zmian wynikających z naturalnych procesów. Gatunek wprowadzony na listę przedmiotów ochrony obszaru na podstawie danych inwentaryzacji wykonanej w 2010 r. (Duda M. i in. 2010). Według materiałów do PZO (Kaliciuk i in. 2012), stan populacji określono na FV, perspektywy ochrony na XX (wg. wykonawcy planu pełna ocena perspektyw ochrony byłaby możliwa dopiero po przeprowadzeniu monitoringu w kolejnych latach i uzyskaniu danych porównawczych). Stan siedliska gatunku określono na XX, gdzie dostępne dane uniemożliwiały ocenę stanu zachowania siedliska. W związku z niepełnym rozpoznaniem dotychczasowe cele działań ochronnych wskazywały na konieczność uzupełnienia stanu wiedzy o zajmowanych siedliskach i populacji gatunku w obszarze. Gatunek w okresie lęgowym preferuje rozległe obszary o charakterze podmokłych łąk i pastwisk. Nie wymaga dużych powierzchni otwartego lustra wody, zadowolając się obecnością starorzeczy, torfianek, rowów, a nawet wypełnianych jedynie okresowo podczas roztopów wiosennych naturalnych obniżen terenu. W związku z powyższym, najliczniej zasiedla ekstensywnie użytkowane, niezmeliorowane łąki i pastwiska w zalewowych tarasach dolin rzecznych, zarówno na podłożu mineralnym jak i torfowym, łąki w nieckach zarastających, wypłyconych jezior i w sąsiedztwie stawów rybnych oraz wyrobisk torfu i kruszywa (Gromadzki i in. 2004). Z uwagi na brak danych geoprzestrzennych dotyczących lokalizacji par lęgowych oraz preferencje siedliskowe gatunku, do czasu uzupełnienia stanu wiedzy nie jest możliwe oszacowanie wielkości areału siedlisk gatunku w obszarze.

#### 13. dla gatunku A067 gągoł *Bucephala clangula*

założono utrzymanie populacji rozrodczej na poziomie min. 277 par, oraz utrzymanie min. 185 km linii brzegowej cieków i zbiorników wodnych odpowiadających biologicznym

wymaganiom gatunku wraz z przylegającymi do niej starodrzewiami w wieku min. 80 lat, z obecnością dziupli dzięcioła czarnego znajdujących się w odległości do 1 km od ciek/zbiornika wodnego (stan FV), z uwzględnieniem zmian wynikających z procesów naturalnych. Według materiałów do PZO (Kaliciuk i in. 2012), stan populacji oceniono na FV. Według danych literaturowych, gatunek wykazywał wzrost liczebności na obszarze ostoi w stosunku do lat poprzednich, choć wskazano że przyczyną mogło być niedoszacowanie. Ostoja Drawska została wskazana jako jedna z najważniejszych ostoi gatunku w Polsce. Stan siedliska oceniono na FV – pomimo, że nie oceniano stopnia zachowania siedliska uznano, że miejsca bytowania gatunku są zachowane w dobrym stanie (starodrzew mieszany, liczne drzewa dziuplaste, liczne śródleśne zbiorniki i ciek wodne). Gągoł jest gatunkiem dwuśrodowiskowym, preferującym śródleśne wody oligo- i mezotroficzne, głównie naturalne jeziora i rzeki, w których otoczeniu znajdują się stare lasy. Na jeziorach zdecydowanie preferuje zalesione wyspy, a nad rzekami odcinki nieprzekształcone hydrotechnicznie. Niezbędnym warunkiem występowania jest występowanie w obszarze starych, z reguły ponad 100-letnich drzewostanów liściastych, mieszanych i iglastych, obfitujących w dziuple po dzięciole czarnym. Najliczniej występuje na zalesionych odcinkach dolin rzecznych i nad śródleśnymi głębokimi jeziorami (Chylarecki i in. 2015). Według danych literaturowych (Chylarecki i in. 2015), znaczna podaż optymalnych miejsc gniazdowych na niewielkim obszarze, w miejscach o optymalnych warunkach pokarmowych, może prowadzić do skupiskowego rozmieszczenia populacji lęgowej. W związku z powyższym wielkości zagęszczeń dla gatunku rejestrowane w kraju są bardzo zmienne, i dla gągoła wynosiły maksymalnie 1,5 pary/1 km linii brzegowej jeziora. Odległość miejsca gniazdowego od najbliższego ciek/zbiornika wodnego przeciętnie wynosi do 1 km (Gromadzki i in. 2004). W związku z tym, że dokumentacja do PZO nie wskazuje powierzchni siedlisk gatunku (brak także pełnych danych dotyczących rozmieszczenia wszystkich par lęgowych), do czasu uzupełnienia danych jako powierzchnię minimalną niezbędną do utrzymania populacji lęgowej gatunku w obszarze ostoi przyjęto wielkości wskazywane w ww. poradnikach metodycznych.

#### 14. dla gatunku A070 nurogęś *Mergus merganser*

założono utrzymanie populacji rozrodczej na poziomie min. 18 par, oraz utrzymanie min. 36 km naturalnej doliny rzecznej lub 1800 ha mozaiki wód stojących i lasów, odpowiadających biologicznym wymaganiom gatunku, z uwzględnieniem zmian wynikających z procesów naturalnych. Według materiałów do pzo (Kaliciuk i in. 2012), stan populacji oceniono na U2, co wynikało z trendu spadkowego liczby par lęgowych w ostoi w odniesieniu do dostępnych danych. Stan siedliska oceniono na XX (wskazano na brak możliwości oceny stanu zachowania siedliska na podstawie dostępnych danych). Stan siedlisk został oszacowany na podstawie oceny stanu siedliska gągoła, który zajmuje zbliżone siedliska. Dokumentacja do PZO nie wskazuje powierzchni siedlisk gatunku, brak także pełnych danych dotyczących rozmieszczenia wszystkich par lęgowych. W związku z powyższym do czasu uzupełnienia danych jako powierzchnię minimalną niezbędną do utrzymania populacji lęgowej gatunku w obszarze ostoi przyjęto za Zawadzka i in. 2013 – według podręcznika metodycznego, jedno terytorium nurogęsi obejmuje średnio ok. 1-2

km naturalnej zalesionej doliny rzecznej lub ok. 100 ha mozaiki wód stojących i lasów (w zbliżonych proporcjach).

15. dla gatunku A072 trzmiełojad *Penrnis apivorus*

założono utrzymanie populacji rozrodczej na poziomie min. 9 par, oraz określenie stanu i zasięgu istniejących i potencjalnych siedlisk gatunku w obszarze. Do czasu uzyskania ww. danych, uznano za celowe zachowanie min. 135 ha lasów liściastych, mieszanych lub borów mieszanych w wieku min. 70 lat, występujących w mozaice ze śródleśnymi łąkami i innymi powierzchniami otwartymi, przy uwzględnieniu zmian wynikających z naturalnych procesów. W publikacjach liczebność tego gatunku w obszarze Ostoi Drawskiej szacowana jest na poziomie 22-34 pary (Kalisiński 2010, Kalisiński i in. 2004). Według materiałów do PZO (Kaliciuk i in. 2012), stan populacji oceniono na U1, co wynikało m.in. z braku dokładnych danych dotyczących liczebności gatunku w ostoi (szacowanie liczebności gatunku jest utrudnione ze względu na skryty charakter gatunku i trudność w wyszukiwaniu gniazd). Stan siedliska oceniono na XX (wskazano na brak możliwości oceny stanu zachowania siedliska na podstawie dostępnych danych). Zgodnie z podręcznikiem do wyznaczania i określania stanu zachowania siedlisk ptasich w obszarach specjalnej ochrony ptaków Natura 2000 (Zawadzka i in., 2013), siedliska lęgowe gatunku stanowią duże kompleksy leśne, na obszarach przylegających do terenów otwartych, rzadziej występuje w śródpolnych niewielkich lasach. Preferuje lasy liściaste i mieszane oraz bory mieszane w wieku od 50 – 150 lat. Gniazda są przeważnie zakładane w drzewostanach powyżej 70 lat. Za stan FV uznano przypadający na 1 terytorium lęgowe drzewostan mieszany lub liściasty o powierzchni powyżej 5 ha (preferowane 15–20 ha), w wieku ponad 70 lat (optymalnie powyżej 90) w dużym kompleksie leśnym, z obecnością śródleśnych łąk i innych powierzchni otwartych, lub w pobliżu granicy lasu z terenami otwartymi.

16. dla gatunku A073 kania czarna *Milvus migrans*

założono utrzymanie populacji lęgowej na poziomie min. 4 par, konieczność uzupełnienia stanu wiedzy poprzez szczegółową inwentaryzację stanowisk lęgowych gatunku w obszarze, jak również określenie stanu i zasięgu istniejących i potencjalnych siedlisk gatunku w obszarze. Do czasu uzyskania ww. danych, założono utrzymanie stabilnej powierzchni siedlisk lęgowych gatunku w niepogorszonym stanie (FV) na powierzchni minimum 300 ha lasów sosnowych, mieszanych lub liściastych w wieku min. 80 lat, występujących w mozaice (lub w sąsiedztwie) z akwenami wodnymi i/lub użytkami rolnymi, przy uwzględnieniu zmian wynikających z naturalnych procesów. Obecnie w obszarze powołana jest 1 strefa ochronna dla tego gatunku (dane własne RDOŚ Szczecin). Według materiałów do PZO (Kaliciuk i in. 2012), stan populacji oceniono na U1, co wynikało m.in. z braku dokładnych danych dotyczących liczebności gatunku w ostoi. W 2010 r. kania czarna obserwowana była głównie w południowej części ostoi. Jej populację lęgową określono na poziomie 4-9 par. Dane z publikacji o ostojach ptaków wskazują na 6-8p (Kalisiński i in. 2004) lub nawet 10-14p (Kalisiński 2010). Według materiałów do PZO (Kaliciuk i in. 2012), stan siedliska oceniono na XX, gdzie wskazano na konieczność uzupełnienia stanu wiedzy na temat rozmieszczenia i wielkości populacji

w obszarze, w tym wskazanie i zachowanie potencjalnych siedlisk tego gatunku. Z uwagi na konieczność uzupełnienia stanu wiedzy, obecnie minimalną powierzchnię łągowisk oszacowano na podstawie ilości par stwierdzonych w obszarze i wymagań terytorialnych gatunku (za: Zawadzka i in. 2013). Zgodnie z podręcznikiem do wyznaczania i określania stanu zachowania siedlisk ptasich w obszarach specjalnej ochrony ptaków Natura 2000 (Zawadzka i in. 2013), siedliska łągowe stanowią stare, ponad 80-letnie drzewostany, zazwyczaj starsze niż 100-letnie, zawsze w pobliżu zbiornika wodnego lub skraju lasu. Żerowiska stanowią wyłącznie tereny otwarte, zlokalizowane głównie nad wodami i w krajobrazie rolniczym (Gromadzki i in. 2004). Za stan FV uznano przypadający na 1 terytorium drzewostan sosnowy, mieszany lub liściasty o powierzchni powyżej 20 ha i szerokości powyżej 100 m, w wieku powyżej 80 lat, położony w odległości do 500 m od zbiornika wodnego, obszar o umiarkowanym bądź niskim stopniu użytkowania rekreacyjnego, turystycznego lub gospodarczego, lub zadrzewienie wielkości do 20 ha z udziałem drzew powyżej 80 lat w sąsiedztwie zbiorników wodnych.

17. dla gatunku A074 kania ruda *Milvus milvus*

założono utrzymanie populacji łągowej na poziomie min. 14 par, uzupełnienie stanu wiedzy poprzez szczegółową inwentaryzację stanowisk łągowych gatunku w obszarze, jak również określenie stanu i zasięgu istniejących i potencjalnych siedlisk gatunku w obszarze. Do czasu uzyskania ww. danych, założono utrzymanie stabilnej powierzchni siedlisk łągowych gatunku w niepogorszonej formie (FV) na powierzchni minimum 280 ha lasów sosnowych, mieszanych lub liściastych w wieku min. 80 lat, występujących w mozaice (lub w sąsiedztwie) z akwenami wodnymi i/lub użytkami rolnymi, przy uwzględnieniu zmian wynikających z naturalnych procesów. Według materiałów do PZO (Kaliciuk i in. 2012), stan populacji oceniono na FV. Gatunek stosunkowo często obserwowany w 2010 r. na terenach otwartych ostoi graniczących z drzewostanami. Liczebność populacji łągowej oszacowano na poziomie 14-21 par. Dane szacunkowe o liczebności kania rudnej w publikacjach dla tego terenu mówią o 14-23 parach (Kalisiński 2010, Kalisiński i in. 2004). Stan siedliska oceniono na XX, gdzie wskazano na konieczność uzupełnienia stanu wiedzy na temat rozmieszczenia i wielkości populacji w obszarze, w tym wskazanie i zachowanie potencjalnych siedlisk tego gatunku. Z uwagi na konieczność uzupełnienia stanu wiedzy, obecnie minimalną powierzchnię łągowisk oszacowano na podstawie ilości par stwierdzonych w obszarze i wymagań terytorialnych gatunku (za: Zawadzka i in. 2013). Zgodnie z podręcznikiem do wyznaczania i określania stanu zachowania siedlisk ptasich w obszarach specjalnej ochrony ptaków Natura 2000, siedliska łągowe stanowią wszystkie typy siedlisk leśnych położone w mozaice terenów otwartych: dolin rzecznych bądź też suboptymalnie obszarów rolniczych. Za stan FV uznano przypadający na 1 terytorium drzewostan sosnowy, mieszany lub liściasty o powierzchni powyżej 10 ha i szerokości powyżej 100 m, w wieku powyżej 80 lat, położony w odległości do 500 m od zbiornika wodnego, obszar o umiarkowanym bądź niskim stopniu użytkowania rekreacyjnego, turystycznego lub gospodarczego. lub zadrzewienie wielkości do 10 ha z udziałem drzew powyżej 80 lat w sąsiedztwie zbiorników wodnych. Obecnie w obszarze powołane jest 2 strefy ochronne dla tego gatunku (dane własne RDOŚ Szczecin).

18. dla gatunku A075 bielik *Haliaeetus albicilla*

- a) dla populacji lęgowej założono utrzymanie populacji rozrodczej na poziomie min. 14 par, oraz uzupełnienie stanu wiedzy poprzez szczegółową inwentaryzację stanowisk lęgowych gatunku w obszarze. Wskazano także na konieczność określenia stanu i zasięgu istniejących i potencjalnych siedlisk gatunku w obszarze. Do czasu uzyskania ww. danych, założono utrzymanie stabilnej powierzchni siedlisk lęgowych gatunku w nie pogorszonym stanie (FV) na powierzchni minimum 700 ha lasów sosnowych, bukowych i/lub łęgów nadrzecznych w wieku min. 90 lat, występujących w mozaice (lub w sąsiedztwie) z akwenami wodnymi i/lub użytkami rolnymi, przy uwzględnieniu zmian wynikających z naturalnych procesów. Według materiałów do PZO (Kaliciuk i in. 2012), stan populacji oceniono na FV. Gatunek często obserwowany w czasie badań terenowych 2010 r. – głównie nad zbiornikami wodnymi lub w ich okolicy. Liczebność populacji lęgowej oceniono wówczas się na 14 – 19 par. W literaturze wskazywano na wielkość populacji bielika na tym terenie wynoszącą 11-14p (Kalisiński i in. 2004) oraz 14-18 par (Kalisiński 2010). Stan siedliska oceniono na XX, gdzie wskazano na konieczność uzupełnienia stanu wiedzy na temat rozmieszczenia i wielkości populacji w obszarze, w tym wskazanie i zachowanie potencjalnych siedlisk tego gatunku. Z uwagi na konieczność uzupełnienia stanu wiedzy, obecnie minimalną powierzchnię lęgówisk oszacowano na podstawie ilości par stwierdzonych w obszarze i wymagań terytorialnych gatunku (za: Zawadzka i in. 2013). Zgodnie z podręcznikiem do wyznaczania i określania stanu zachowania siedlisk ptasich w obszarach specjalnej ochrony ptaków Natura 2000, siedliska lęgowe stanowią rozległe stare lasy sosnowe, bukowe i łęgi nadrzeczne, najczęściej w wieku 90–120 lat, bądź inne pod warunkiem występowania w nich odpowiednich starych i rozłożystych drzew mogących utrzymać gniazdo. Żerowiska stanowią tereny otwarte przylegające do lasów głównie jeziora, stawy hodowlane, doliny rzeczne oraz wilgotne łąki. Za stan FV przyjęto utrzymanie przypadający na 1 terytorium drzewostan w wieku 90–120 lat (sosna, buk) lub 70–90 lat (olsza) o powierzchni 50 ha, z miejscami trudno dostępnymi (z gęstym podrostem, zalanyymi wodą); obecność w odległości do 10 km od gniazda, w pasie przestrzeni powietrznej o szerokości 2 km, rozległych terenów otwartych: zbiorników wodnych, dolin rzecznych, wilgotnych łąk. Obecnie w obszarze jest powołanych 15 stref ochronnych gatunku (dane własne RDOŚ Szczecin).
- b) dla populacji zimującej założono utrzymanie ilości osobników na poziomie min. 33 ptaków, z uwzględnieniem procesów naturalnych wpływających na liczebność tego typu ugrupowań. Założono także utrzymanie stabilnej powierzchni siedliska gatunku w nie pogorszonym stanie (FV) na powierzchni minimum 8000 ha, z uwzględnieniem zmian wynikających z naturalnych procesów, oraz konieczność uzupełnienia stanu wiedzy nt. stanu i zasięgu istniejących i potencjalnych siedlisk frakcji zimującej gatunku w obszarze. Należy przy tym podkreślić, że stan populacji niełęgowej jest zależny od wielu czynników naturalnych i antropogenicznych, także zlokalizowanych poza obszarami Natura 2000, w związku z czym liczebność może ulec znacznym wahaniom. Zgodnie z podręcznikiem do wyznaczania i określania stanu zachowania siedlisk ptasich w obszarach specjalnej ochrony ptaków Natura 2000 (Zawadzka i in., 2013), siedliska

bielika w okresie migracji i zimowania stanowią niezamarzające rzeki i zalewy. W związku z brakiem danych dotyczących zasięgu zimowisk bielika, do czasu rozpoznania ww. wskaźnika konieczne jest zachowanie wszystkich zbiorników wodnych spełniających wymagania biologiczne gatunku. Zgodnie z obowiązującym SDF-em (pkt. 4.1), wody śródlądowe stojące i płynące (kod N06) zajmują ok. 5,4 % powierzchni obszaru (tzn. ok. 8311 ha). W związku z powyższym, z uwagi na brak innych danych, zaokrągloną do 8000 ha wartość tą przyjęto jako powierzchnię zimowiska gatunku w obszarze ostoi.

#### 19. dla gatunku A081 błotniak stawowy *Circus aeruginosus*

założono utrzymanie populacji rozrodzkiej na poziomie min. 92 par, oraz utrzymanie właściwego stanu ochrony siedlisk (FV) na powierzchni min. 1850 ha (z uwzględnieniem zmian wynikających z naturalnych procesów). Według materiałów do PZO (Kaliciuk. 2012), stan populacji oceniono na FV. Gatunek ten był najliczniejszy z błotniaków i ptaków szponiastych na obszarze ostoi. Populację oszacowano na poziomie 92 – 100 par. W poprzednich latach liczebność populacji błotniaka szacowano na poziomie 58-60 par (Kalisiński 2010), a wcześniej nawet 66-80 par (Kalisiński i in. 2004). Według materiałów do PZO (Kaliciuk 2012), stan siedliska oceniono na FV – wskazano że miejsca bytowania gatunku (pasy trzcinowisk na licznych zbiornikach wodnych) były zachowane w dobrym stanie. W związku z tym, że dokumentacja do PZO nie wskazuje powierzchni siedlisk gatunku (brak także pełnych danych dotyczących rozmieszczenia wszystkich par lęgowych), minimalna powierzchnia lęgów została oszacowana na podstawie ilości par stwierdzonych w obszarze i wymagań terytorialnych gatunku. Przyjęto za podręcznikiem do wyznaczania i określania stanu zachowania siedlisk ptasich w obszarach specjalnej ochrony ptaków Natura 2000 (Zawadzka i in. 2013), że średnia wielkość jednego arealu lęgowego wynosi 20 ha. Zgodnie z ww. podręcznikiem, siedliska lęgowe stanowią trzcinowiska i szuwały wokół zbiorników wodnych oraz na torfowiskach zarastających trzcinami i zaroślami wierzbowymi. Gatunek gniazduje głównie w łąkach trzcin, w szuwarach pałkowych i oczeretowych, porastających jeziora, zbiorniki retencyjne, stawy rybne, zalewy nadmorskie, starorzecza i śródpolne oczka wodne, zaś na torfowiskach lęgnie się w łąkach kłoci wiechowatej i szuwarach wielkoturzycowych. Za stan siedlisk FV (właściwy) przyjęto występowanie zbiorników wodnych powyżej 10 ha (optymalnie powyżej 100 ha) z pasami trzcin i szuwarów powyżej 10 m szerokości (optymalnie powyżej 30 m), brzegów rzek o szerokości trzcin i szuwarów ponad 50 m, lub torfowisk niskich i przejściowych oraz podmokłych łąk o powierzchni ponad 50 ha (optymalnie powyżej 100 ha), porośniętych roślinnością zielną z nielicznymi kępami krzewiastych wierzb, graniczących z terenami otwartymi z mozaiką łąk i pól, gdzie zabudowa < 20% powierzchni, a lesistość wynosi poniżej 20-40%.

#### 20. dla gatunku A089 orlik krzykliwy *Aquila pomarina*

założono utrzymanie populacji rozrodzkiej na poziomie min. 16 par, oraz uzupełnienie stanu wiedzy poprzez szczegółową inwentaryzację stanowisk lęgowych gatunku w obszarze, jak również określenie stanu i zasięgu istniejących i potencjalnych siedlisk gatunku w obszarze. Do czasu uzyskania ww. danych, założono zachowanie min. 10 500 ha

mozaiki terenów rolniczych i lasów odpowiadających biologicznym wymaganiom gatunku, przy uwzględnieniu zmian wynikających z naturalnych procesów. Według materiałów do PZO (Kaliciuk i in. 2012), stan populacji oceniono na U1. Gatunek okazał się znacznie mniej liczny, niż to wcześniej zakładano. Oszacowano jego liczebność na 16-27 par. W literaturze można znaleźć szacunkową liczbę par orlika w Ostoi Drawskiej na poziomie 33-50 par (Kalisiński 2010, Kalisiński i in. 2004, SDF). Wskazano na konieczność wykonania dokładnej inwentaryzacji połączonej z wyszukiwaniem gniazd. Na dzień dzisiejszy w ostoi zostało powołanych 5 stref ochrony tego gatunku. Stan siedliska oceniono na XX (wskazano na brak możliwości oceny stanu zachowania na podstawie dostępnych danych). W związku z tym, że dokumentacja do PZO nie wskazuje powierzchni siedlisk gatunku (brak także pełnych danych dotyczących rozmieszczenia wszystkich par lęgowych), minimalna powierzchnia lęgów została oszacowana na podstawie ilości par stwierdzonych w obszarze i wymagań terytorialnych gatunku. Przyjęto za podręcznikiem do wyznaczania i określania stanu zachowania siedlisk ptasich w obszarach specjalnej ochrony ptaków Natura 2000 (Zawadzka i in. 2013), że do utrzymania min. 16 par w obszarze konieczne jest zachowanie min. 10 500 ha mozaiki odpowiednich dla gatunku siedlisk lęgowych (lasów z drzewostanami w wieku min. 80 lat) i przylegających do nich żerowisk (tj. urozmaiconego krajobrazu rolniczego składającego się z gruntów rolnych i max. 20 % innych niż ww. elementów krajobrazu). Gatunek gniazduje najczęściej w dojrzałych drzewostanach, często podmokłych i o urozmaiconym podszycie, przeważnie do kilkuset metrów w głąb lasu. Żerowiskami orlika krzykliwego są najczęściej rozległe użytki zielone oraz mozaika łąk, pastwisk i upraw w krajobrazie rolniczym. Niezwykle istotne w żerowiskach są również nawet niewielkie połacie nieużytków, oczek wodnych, zakrzaczeń, szuwarów oraz wszelkich innych elementów krajobrazu wzbogacających jego różnorodność. Jako kryteria stanu zachowania siedlisk przyjęto jako FV: urozmaicone pod względem gatunku i struktury pionowej drzewostany w wieku  $\geq 80$  lat, przylegające lub znajdujące się w odległości 500-1000 m do żerowisk w postaci użytków zielonych albo drobnej mozaiki upraw i łąk o powierzchni co najmniej 800 ha (optymalnie 1000 ha). Tereny otwarte, charakteryzujące się dużym rozdrobnieniem własności, a przez to zróżnicowaniem sposobów, intensywności i terminów użytkowania. Żerowiska urozmaicone elementami naturalnego krajobrazu i spontanicznej wegetacji w postaci śródpolnych oczek, rozlewisk, zakrzaczeń, zadrzewień, miedz i szuwarów, stanowiących jednakże nie więcej niż 20 % żerowiska (rozumianego jako obszary otwarte w promieniu 2 km od gniazda). Brak lub niski stopień zabudowy, zwłaszcza w postaci zabudowy rozproszonej. Jako stopień U1 (niezadowolający) uznano drzewostany młodsze niż 60 lat lub znacznie oddalone od żerowisk (powyżej 1 km), gdzie żerowiska w większości są zbyt intensywnie użytkowane lub przeciwnie – koszone bardzo późno albo wcale, zarastające, o dużym stopniu monokulturyzacji upraw, w krajobrazie występuje brak elementów nieużytkowanych rolniczo, oraz istnieje duży stopień zaburzenia żerowiska zabudową rozproszoną.

21. dla gatunku A094 rybołów *Pandion haliaetus*

założono utrzymanie populacji rozrodzkiej na poziomie min.1 pary (z uwzględnieniem zmian wynikających z przyczyn naturalnych), podjęcie działań celem zwiększenia

populacji gatunku w obszarze Natura 2000 oraz uzupełnienie stanu wiedzy poprzez szczegółową inwentaryzację stanowisk lęgowych gatunku w obszarze. Do czasu uzupełnienia stanu wiedzy założono utrzymanie stabilnej powierzchni min. 3x100 ha siedlisk lęgowych i żerowiskowych gatunku z oceną FV (z uwzględnieniem zmian wynikających z naturalnych procesów), oraz wyznaczenie i utrzymanie min. 600 ha rezerwowych powierzchni siedlisk lęgowych i żerowiskowych gatunku z oceną FV. Według materiałów do PZO (Kaliciuk i in. 2012), stan populacji oceniono na U2. Podczas inwentaryzacji wykonanej w 2010 r. nie stwierdzono gniazdowania gatunku w obszarze. W poprzednich latach liczebność populacji rybołowa szacowano na poziomie 0-1 pary (Kalisieński 2010), a wcześniej nawet 1-3 par (Kalisieński i in. 2004). Zgodnie z danymi GIOŚ, w latach 2018 -2021 populacja lęgowa rybołowa w Polsce była szacowana na 25-27 par (Wardecki ł. i in. 2021), gdzie analiza danych z lat ubiegłych wskazuje na trend spadkowy dla populacji lęgowej tego gatunku w kraju. Jedna para stanowi obecnie 3,7-4% populacji krajowej gatunku. Materiały do PZO (Kaliciuk i in. 2012) nie wskazują powierzchni siedlisk gatunku. Stan siedliska został oceniony na XX (brak możliwości oceny stanu zachowania na podstawie dostępnych danych). Zgodnie z wytycznymi (Zawadzka i in. 2013), dla utrzymania 1 pary w danej ostoi, przyjmując powierzchnię lasu o parametrach FV w terytorium lęgowym, wskazane jest zachowanie min. 3 obszarów takich siedlisk o powierzchni 100 ha każdy. Z kolei z powodu dynamicznie zmieniającej się struktury lasów, zarówno z przyczyn naturalnych jak i antropogenicznych, celowe jest zachowanie przynajmniej dwukrotnie większej powierzchni spełniającej kryterium FV jako rezerwowego obszaru występowania rybołowa w ostoi. Zgodnie z podręcznikiem do wyznaczania i określania stanu zachowania siedlisk ptasich w obszarach specjalnej ochrony ptaków Natura 2000 (Zawadzka i in., 2013), siedliska lęgowe stanowią dojrzałe stare lasy, głównie bory sosnowe rosnące w luźnym zwarcu i położone w pobliżu zbiorników wodnych (zazwyczaj 1 – 7 km od brzegu akwenu), także drzewostany znajdujące się na wyspach i półwyspach na jeziorach, żerowiska stanowią różnego rodzaju zbiorniki wodne zapewniające dostateczne zasoby ryb o średniej masie ok. 300 g, głównie niezbyt głębokie zbiorniki morenowe, trudnodostępne, z brakiem lub ograniczoną liczbą jednostek pływających. Jako stan FV terytorium uznaje się występowanie minimum 50 ha boru sosnowego (lub z znacznym udziałem sosny) w wieku przynajmniej 150 lat, położonego w odległości do 1 km od odpowiednich żerowisk, bądź też bory sosnowe (lub ze znacznym udziałem sosny) o powierzchni 100 ha w wieku przynajmniej 130 lat, położone w odległości 1 do 5 km od odpowiednich żerowisk.

## 22. dla gatunku A118 wodnik *Rallus aquaticus*

założono utrzymanie populacji rozrodczej na poziomie min. 73 par, oraz utrzymanie stabilnej powierzchni min. 12 ha zalanych szuwarów pałkowych, turzycowych, trzcinowych, kłociowych i kosaćcowych o zwartym charakterze, z uwzględnieniem zmian wynikających z naturalnych procesów. Dokumentacja do PZO (Kaliciuk 2012) wskazuje na ocenę ogólną stanu populacji XX. Zdaniem wykonawcy, potencjał siedliskowy Ostoi Drawskiej wskazuje na możliwość występowania dużo większej populacji lęgowej gatunku. Liczebność stwierdzona podczas badań w 2010 r. (Duda M. i in. 2010) może wskazywać na istnienie czynników ograniczających populację, np. płoszenie, niszczenie



siedlisk lub presję drapieżników. Stan siedliska został oceniony na U1 (jako czynniki ograniczające populację wskazano m.in. częściową degradację szuwarów na zbiornikach wodnych, osuszanie terenów podmokłych). Materiały do PZO nie wskazują wielkości i rozmieszczenia siedlisk gatunku, w związku z tym przy wyznaczaniu powierzchni minimalnych koniecznych do utrzymania populacji w obszarze posługiwano się dostępną literaturą dotyczącą biologii gatunku. Wodnik jest gatunkiem monogamicznym i wykazującym silne zachowania terytorialne w okresie lęgowym. Lęgowiska gatunku stanowią zabagnione doliny rzeczne, torfowiska oraz wszelkiego rodzaju zbiorniki wód stojących pochodzenia naturalnego (jeziora, śródpolne oczka wodne, starorzecza) i sztucznego (stawy rybne, torfianki, glinianki, zbiorniki retencyjne). Gatunek spotykany także przy rowach melioracyjnych i śródleśnych rzekach, w nadrzecznych zaroślach wierzbowych, a nawet olsach i łągach olszowo-jesionowych z długo stagnującą wodą. Gniazdowanie na danym obszarze jest ściśle uzależnione od odpowiedniego poziomu wody oraz obecności gęstej roślinności szuwarowej (zasiedlane są zwykle płytko zalane pasy szuwarów, gdzie poziom wody waha się od 5 do 30 cm). Zgodnie z poradnikiem metodycznym monitoringu ptaków lęgowych (Chylarecki i in. 2015), wielkość terytorium lęgowego wynosi średnio 320 m<sup>2</sup>. W związku z oceną siedliska na U1, uznano iż w celu zachowania populacji gatunku w obszarze należy przyjąć 4x większą powierzchnię, co jest praktyką wskazywaną w podręczniku do wyznaczania i określania stanu zachowania siedlisk ptasich w obszarach specjalnej ochrony ptaków Natura 2000 (Zawadzka i in., 2013).

### 23. dla gatunku A122 derkacz *Crex crex*

założono utrzymanie populacji rozrodzanej na poziomie min. 112 os. (odzywających się samców), oraz utrzymanie siedlisk lęgowych i żerowiskowych odpowiadających biologicznym wymaganiom gatunku na powierzchni min. 900 ha z uwzględnieniem zmian wynikających z naturalnych procesów. Według dokumentacji do PZO (Kaliciuk 2012), ocena ogólna stanu populacji została określona na U1. Derkacz był jednym z liczniejszych gatunków kluczowych ostoi. Jego liczebność na obszarze Ostoi Drawskiej oszacowano na 112 – 137 p. Wyniki te były znacznie wyższe od podawanych w latach wcześniejszych (55-68m - Kalisiński i in. 2004, SDF), jednak nie tak wysokie jak podawane publikacji sprzed 2012 r. o ostojach ptaków – 164-178 par (Kalisiński 2010). Ocena ogólna stanu siedliska została wskazana jako FV (właściwa). Wykonawca zwrócił uwagę na duży potencjał siedliskowy ostoi (pola uprawne, ekstensywnie użytkowane podmokłe łąki i turzycowiska w dolinach rzek). Materiały do pzo nie wskazują wielkości i lokalizacji powierzchni siedlisk gatunku. Zgodnie z poradnikiem metodycznym monitoringu ptaków lęgowych (Chylarecki i in., 2015) średnie wielkość terytorium samca derkacza wynosi 7,8 ha. Na tej podstawie, w odniesieniu do stwierdzanej w obszarze liczebności, oszacowano minimalną wielkość siedlisk konieczną do utrzymania populacji gatunku w ostoi w niepogorszonej formie. Zgodnie z poradnikiem metodycznym monitoringu ptaków lęgowych (Chylarecki i in., 2015) siedliska lęgowe stanowią otwarte i półotwarte nieużytki, turzycowiska, ziołorośla, ekstensywnie użytkowane łąki, także uprawy rzepaku i zbóż (siedliska suboptymalne), z gęstą wysoką roślinnością (powyżej 20 cm) oraz niekoszonymi fragmentami łąk,

obrzeży rowów melioracyjnych porośniętych ziołoroślami, zakrzewień i pojedynczych krzewów. Preferuje obszary z poziomem wody zbliżonym do poziomu gruntu, ale występuje również na obszarach o niższym lub wyższym poziomie wody.

24. dla gatunku A123 kokoszka *Gallinula chloropus*

założono utrzymanie populacji rozrodczej na poziomie min. 35 par, jak również wskazano na konieczność uzupełnienia stanu wiedzy w zakresie liczebności i rozmieszczenia populacji w obszarze oraz określenia stanu i zasięgu istniejących i potencjalnych siedlisk gatunku w obszarze. Do czasu uzyskania ww. danych, założono zachowanie wszelkich zbiorników wód stojących wodnych z bogatą roślinnością wynurzona - stawów rybnych, starorzeczy, torfianek, jezior, śródleśnych zbiorników wodnych, śródpolnych zbiorników (w tym niewielkich i płytkich zbiorników oraz oczek o powierzchni ok. 1000 m<sup>2</sup>), które mogą być miejscami gniazdowania i żerowania gatunku, przy uwzględnieniu zmian wynikających z naturalnych procesów. Według dokumentacji do PZO (Kaliciuk 2012), stan populacji określono jako XX. Gatunek wprowadzony na listę przedmiotów ochrony na podstawie inwentaryzacji z 2010 roku, w literaturze brak danych porównawczych dotyczących jego liczebności w ostoi. Tym samym pełna ocena stanu ochrony będzie możliwa dopiero po przeprowadzeniu monitoringu w kolejnych latach i uzyskaniu danych porównawczych. Ocenę ogólną stanu siedliska określono na FV, gdzie wskazano na duży potencjał ostoi (liczne zbiorniki wodne z roślinnością szuwarową). Materiały nie wskazują wielkości i lokalizacji powierzchni siedlisk gatunku. Z uwagi na brak danych geoprzestrzennych dotyczących lokalizacji par lęgowych oraz preferencje siedliskowe gatunku, do czasu uzupełnienia stanu wiedzy nie jest możliwe oszacowanie wielkości arealu siedlisk gatunku w obszarze. W związku z powyższym, do czasu uzupełnienia stanu wiedzy, przyjęto że należy zachować wszystkie siedliska spełniające wymagania biologiczne gatunku. Według danych literaturowych (Gromadzki i in. 2004), gatunek gniazduje na zbiornikach wodnych z szerokim pasem szuwaru lub zaroślami wierzbowymi – małych śródpolnych lub śródleśnych oczkach, torfiankach, gliniankach, kanałach, wolno płynących rzekach, stawach rybnych, jeziorach, terenach zalewowych, odstojnikach i sadzawkach w parkach miejskich. Unika zbiorników oligotroficznymi i słonawych. Gatunek terytorialny, monogamiczny.

25. dla gatunku A125 łyska *Fulica atra*

założono utrzymanie populacji rozrodczej na poziomie min. 156 par, uzupełnienie stanu wiedzy dotyczące liczebności i rozmieszczenia populacji w obszarze oraz określenie stanu i zasięgu istniejących i potencjalnych siedlisk gatunku w obszarze. Do czasu uzyskania ww. danych, wskazano na konieczność zachowania siedlisk lęgowych i żerowiskowych odpowiadający biologicznym wymaganiom gatunku na powierzchni min. 80 ha, przy uwzględnieniu zmian wynikających z naturalnych procesów. Według dokumentacji do PZO (Kaliciuk 2012), stan populacji określono jako XX. Gatunek wprowadzony na listę przedmiotów ochrony na podstawie inwentaryzacji z 2010 roku, gdzie w literaturze brak danych porównawczych dotyczących liczebności tego gatunku w ostoi. Tym samym pełna ocena stanu ochrony będzie możliwa dopiero po przeprowadzeniu monitoringu w kolejnych latach i uzyskaniu danych porównawczych. Ocena ogólna stanu siedliska FV. Wskazano na duży potencjał siedliskowy ostoi (liczne zbiorniki wodne z roślinnością

szuwarową). Materiały nie wskazują wielkości i lokalizacji powierzchni siedlisk gatunku. Do czasu uzupełnienia danych w tym temacie należy zachować wszystkie siedliska spełniające wymagania biologiczne gatunku. Gatunek w okresie lęgowym zasiedla wszelkiego rodzaju zbiorniki wód stojących, zarówno naturalne (jeziora, śródpolne oczka wodne, starorzecza) jak i sztuczne (stawy rybne, torfianki, glinianki, zbiorniki retencyjne), a także łąki zalewowe oraz brzegi kanałów i rzek. Głównym czynnikiem decydującym o jakości siedliska jest występowanie szerokiego pasa szuwaru (lęgowisko) oraz otwartej toni wodnej (żerowisko). Przyjęto za poradnikiem metodycznym monitoringu ptaków lęgowych (Chylarecki i in. 2015), że wielkość jednego terytorium lęgowego wynosi 0,5 ha. Na tej podstawie, w odniesieniu do stwierdzanej w obszarze liczebności, oszacowano minimalną wielkość siedlisk konieczną do utrzymania populacji gatunku w ostoi w niepogorszonym stanie.

#### 26. dla gatunku A127 żuraw *Grus grus*

- a) dla populacji rozrodczej założono utrzymanie populacji rozrodczej na poziomie min. 419 par oraz utrzymanie mozaiki siedlisk lęgowych i żerowiskowych odpowiadających biologicznym wymaganiom gatunku na powierzchni min. 31500 ha, z uwzględnieniem zmian wynikających z naturalnych procesów. Według dokumentacji do PZO (Kaliciuk 2012), stan populacji określono jako FV. Gatunek bardzo liczny w ostoi. Podobnie jak dla reszty kraju, trend dla populacji lęgowej żurawia jest wzrostowy (Wardecki i in. 2021). Liczbę występujących tu par oszacowano na poziomie 419–465. We wcześniejszych latach szacunki liczebności żurawia dla ostoi bardzo odbiegały od siebie i wynosiły 120-145 par (Kalisiński i in. 2004) lub nawet 215-240 par (Kalisiński 2010). Ocena ogólna stanu siedliska według dokumentacji wynosiła FV. Na podstawie stanu populacji uznano, że miejsca bytowania gatunku zachowane są w dobrym stanie (zabagnione obrzeża jezior i stawów, podmokłe łągi i olsy). Materiały nie wskazują wielkości i lokalizacji powierzchni siedlisk gatunku. Zgodnie z poradnikiem metodycznym monitoringu ptaków lęgowych (Chylarecki i in., 2015), siedliska lęgowe stanowią siedliska wodne i podmokłe o ograniczonej możliwości penetracji przez drapieżniki, położone w pobliżu łąk, pastwisk i ugorów, które wykorzystuje jako żerowisko w okresie wodzenia młodych. Miejscem gniazdowania są śródleśne mokradła, olsy, łągi, torfowiska oraz zabagnione doliny rzeczne i wszelkie typy szuwarów na brzegach zbiorników wodnych, w tym jezior i stawów rybnych. Zasiedla również niewielkie zbiorniki wodne w krajobrazie otwartych agrocenoz. Zgodnie z ww. poradnikiem metodycznym średnie siedlisko lęgowe pary wynosi 75 ha (50 – 100 ha). W związku z tym przyjęto, że minimalna powierzchnia niezbędna do zabezpieczenia populacji gatunku w ostoi wynosi 31 500 ha.
- b) Dla populacji migrującej założono utrzymanie stanu populacji migrującej na poziomie min. 2000 osobników, z uwzględnieniem zmian wynikających z procesów naturalnych oraz oddziaływań spoza tut. obszaru N2000, jak również utrzymanie siedlisk żerowiskowych i noclegowisk odpowiadających biologicznym wymaganiom gatunku na powierzchni ok. 31000 ha. Stan populacji migrującej jest zależny od wielu czynników naturalnych i antropogenicznych na lęgowiskach oraz na trasach migracji położonych poza obszarami Natura 2000 i terytorium Polski, w związku z czym jej liczebność może ulec znacznym wahaniom. Siedliska w okresie migracji stanowią pola uprawne

(żerowiska) a także płytkie stawy rybne, trzcinowiska, płycizny i wyspy na jeziorach, obszary zalewowe dużych rzek, oczka śródpolne i bagna śródleśne (Gromadzki, 2004). Materiały do pzo (Kaliciuk 2012) nie wskazują wielkości i lokalizacji powierzchni siedlisk wykorzystywanych przez gatunek podczas migracji. W związku z brakiem danych dotyczących zasięgu siedlisk w okresie migracji żurawia do czasu rozpoznania ww. wskaźnika przyjęto za SDF powierzchnię torfowisk, mokradeł, bagien i roślinności graniczącej z wodami jako noclegowisk (N07: 107,73 ha). Zgodnie z obowiązującym SDF-em (pkt. 4.1), dogodnie siedliska żerowiskowe czyli ekstensywne uprawy zbóż (kod N12) zajmują ok. 40,22 % powierzchni obszaru (tzn. ok. 61901 ha). W związku z powyższym, z uwagi na brak innych danych oraz liczebność populacji migrującej żurawia, przyjęto powierzchnię równą 1/2 wartości jako wystarczającą do zabezpieczenia żerowisk przedmiotowej populacji.

27. dla gatunku A153 kszczyk *Gallinago gallinago*

założono utrzymanie populacji rozrodczej na poziomie min. 82 par, uzupełnienie stanu wiedzy dotyczące liczebności i rozmieszczenia populacji w obszarze oraz określenie stanu i zasięgu istniejących i potencjalnych siedlisk gatunku w obszarze. Do czasu uzyskania ww. danych, założono zachowanie siedlisk lęgowych i żerowiskowych odpowiadający biologicznym wymaganiom gatunku na powierzchni min. 570 ha, przy uwzględnieniu zmian wynikających z naturalnych procesów. Według dokumentacji do PZO (Kaliciuk 2012), stan populacji określono jako XX, ocena ogólna stanu siedliska została określona na FV. Wskazano na duży potencjał siedliskowy ostoi (podmokłe łąki, torfowiska, turzycowiska na bagnach i mokradłach, obrzeża wód różnego typu). Gatunek wprowadzony na listę przedmiotów ochrony na podstawie inwentaryzacji z 2010 roku. W literaturze brak danych porównawczych dotyczących liczebności tego gatunku w ostoi. Pełna ocena stanu ochrony będzie możliwa dopiero po przeprowadzeniu monitoringu w kolejnych latach i uzyskaniu danych porównawczych. Gatunek gniazduje na terenach podmokłych: torfowiskach, łąkach zalewowych w dolinach rzek, turzycowiskach lub skrajach luźnych trzcinowisk przy stawach rybnych i jeziorach, na śródpolnych i śródleśnych bagienkach, porębach olsów i łągów. Toleruje tereny luźno zakrzewione lub zadrzewione. Optymalny poziom wody na lęgowisku wynosi 15-25 cm (Gromadzki i in. 2004). Materiały nie wskazują wielkości i lokalizacji powierzchni siedlisk gatunku. Na podstawie danych literaturowych (Gromadzki i in. 2004, Sikora i in. 2007), na potrzeby tymczasowego oszacowania wielkości siedlisk lęgowych, przyjęto średnie zagęszczenie gatunku wielkości 1 para/7 ha.

28. dla gatunku A155 słonka *Scolopax rusticola*

założono utrzymanie populacji rozrodczej na poziomie min. 101 par, uzupełnienie stanu wiedzy dotyczące liczebności i rozmieszczenia populacji w obszarze oraz określenie stanu i zasięgu istniejących i potencjalnych siedlisk gatunku w obszarze. Do czasu uzyskania ww. danych, uznano za konieczne zachowanie siedlisk lęgowych i żerowiskowych odpowiadających biologicznym wymaganiom gatunku, przy uwzględnieniu zmian wynikających z naturalnych procesów. Według dokumentacji do PZO (Kaliciuk 2012), stan populacji określono jako XX. Gatunek wprowadzony na listę przedmiotów ochrony

na podstawie inwentaryzacji z 2010 roku. W literaturze brak danych porównawczych dotyczących liczebności tego gatunku w ostoi, w związku z czym pełna ocena stanu ochrony będzie możliwa dopiero po przeprowadzeniu monitoringu w kolejnych latach i uzyskaniu danych porównawczych. Ocena ogólna stanu siedliska FV. Wskazano na duży potencjał siedliskowy ostoi (lasy liściaste z bogatym podszytem). Materiały nie wskazują wielkości i lokalizacji powierzchni siedlisk gatunku. W sezonie lęgowym gatunek preferuje urozmaicone siedliska leśne, chłodne, cieniste, wilgotne, liściaste, mieszane lub iglaste, z bogatym podszytem tworzonym przez jeżyny, leszczyny, paprocie, borówki czarne. Występuje także w młodnikach iglastych. W dużych kompleksach leśnych ważnym elementem siedliskowym dla słonki są szerokie dukty i małe polany. Chętnie żeruje wzdłuż strumieni, przy źródłiskach lub rozlewiskach (Gromadzki i in. 2004). Z uwagi na brak danych geoprzestrzennych dotyczących lokalizacji par lęgowych oraz preferencje siedliskowe gatunku, do czasu uzupełnienia stanu wiedzy nie jest możliwe oszacowanie wielkości areału siedlisk gatunku w obszarze

29. dla gatunku A165 samotnik *Tringa ochropus*

założono utrzymanie populacji rozrodczej na poziomie min. 189 par, uzupełnienie stanu wiedzy dotyczące liczebności i rozmieszczenia populacji w obszarze oraz określenie stanu i zasięgu istniejących i potencjalnych siedlisk gatunku w obszarze. Do czasu uzyskania ww. danych, uznano za celowe zachowanie siedlisk lęgowych i żerowiskowych odpowiadających biologicznym wymaganiom gatunku, przy uwzględnieniu zmian wynikających z naturalnych procesów. Według dokumentacji do PZO (Kaliciuk 2012), stan populacji określono jako XX, ocenę ogólną stanu siedliska jako FV. Gatunek wprowadzony na listę przedmiotów ochrony na podstawie inwentaryzacji z 2010 roku. W literaturze brak danych porównawczych dotyczących liczebności tego gatunku w obszarze. Pełna ocena stanu ochrony będzie możliwa dopiero po przeprowadzeniu monitoringu w kolejnych latach i uzyskaniu danych porównawczych.. Materiały nie wskazują wielkości i lokalizacji powierzchni siedlisk gatunku. Siedliskiem lęgowym gatunku są podmokłe i zabagnione lasy olsowe i lęgowe w dolinach rzecznych i na terenach zalewowych ze starorzeczami, zabagnione brzegi jezior i stawów hodowlanych, a także śródleśne bagienka, torfowiska i wolno płynące strumienie w otoczeniu borów (Gromadzki i in. 2004). Z uwagi na brak danych geoprzestrzennych dotyczących lokalizacji par lęgowych oraz preferencje siedliskowe gatunku, do czasu uzupełnienia stanu wiedzy nie jest możliwe oszacowanie wielkości areału siedlisk gatunku w obszarze.

30. dla gatunku A168 brodziec piskliwy *Actitis hypoleucos*

założono utrzymanie populacji rozrodczej na poziomie min. 4 par, uzupełnienie stanu wiedzy dotyczące liczebności i rozmieszczenia populacji w obszarze oraz określenie stanu i zasięgu istniejących i potencjalnych siedlisk gatunku w obszarze. Uznano, że do czasu uzyskania ww. danych, należy zachować min. 2 km linii brzegowej cieków i zbiorników wodnych odpowiadającej biologicznym wymaganiom gatunku, przy uwzględnieniu zmian wynikających z naturalnych procesów. Zgodnie z dokumentacją do PZO (Kaliciuk. 2012), stan populacji określono jako XX, ocenę ogólną stanu siedliska jako FV. Wskazano na duży potencjał siedliskowy ostoi (liczne ciek wodne, obrzeża różnego rodzaju zbiorników wodnych). Gatunek wprowadzony na listę przedmiotów ochrony na podstawie

inwentaryzacji z 2010 roku. Mimo przeprowadzenia badań nie określono stopnia rozpoznania jako dobry ze względu na biologię gatunku, która powoduje trudności w jego wykrywaniu. W literaturze brak także danych porównawczych dotyczących liczebności tego gatunku w ostoi. Tym samym pełna ocena stanu ochrony będzie możliwa dopiero po przeprowadzeniu monitoringu w kolejnych latach i uzyskaniu danych porównawczych. Materiały nie wskazują wielkości i lokalizacji powierzchni siedlisk gatunku. Przy braku szczegółowych danych, oszacowano wielkość siedliska niezbędną do utrzymania obecnej populacji na podstawie danych dotyczących wymagań biologicznych gatunku. Brodziec piskliwy gniazduje nad rzekami i wodami stojącymi, a także śródleśnymi jeziorami. Ptaki lęgowe na rzekami preferują nieuregulowane brzegi we wczesnym stadium sukcesji, nie unikają również brzegów zadrzewionych, przy czym zasiedlane są cieki o szerokości powyżej 7 m (Chylarecki i in. 2015). Może się gnieździć wzdłuż kanałów. Wybiera miejsca z dostępem do odsłoniętych piaszczystych lub kamienistych brzegów, może żerować także poza korytem rzeki. Zgodnie z danymi literaturowymi, gatunek jest silnie terytorialny, gdzie wielkość terytorium jest zmienna i średnio wynosi 200-300 m długości linii brzegowej zbiornika (Chylarecki i in. 2015).

31. dla gatunku A197 rybitwa czarna *Chlidonias niger*

założono utrzymanie populacji rozrodzkiej na poziomie min. 25 par, oraz uzupełnienie stanu wiedzy dotyczące liczebności i rozmieszczenia populacji w obszarze i określenie stanu i zasięgu istniejących i potencjalnych siedlisk gatunku w obszarze. Do czasu uzyskania ww. danych, zachowanie siedlisk lęgowych i żerowiskowych odpowiadających biologicznym wymaganiom gatunku, przy uwzględnieniu zmian wynikających z naturalnych procesów. Według dokumentacji do PZO (Kaliciuk 2012), stan populacji określono jako U2. Gatunek podlegający dużym wahaniom liczebności. Dostępne dane z początku XXI wieku wykazują liczebności kwalifikujące gatunek jako przedmiot ochrony (Kalisiński i in. 2004, Kalisiński i in. 2010). Inwentaryzacja wykonana w 2010 r. nie wykazała populacji lęgowej gatunki w obszarze. W związku z powyższym wskazano na konieczność uzupełniania stanu wiedzy w zakresie liczebności i rozmieszczenia gatunku w obszarze. Z uwagi na brak danych geoprzestrzennych dotyczących lokalizacji kolonii lęgowych oraz biologię gatunku, do czasu uzupełnienia stanu wiedzy nie jest możliwe oszacowanie wielkości areału siedlisk gatunku w obszarze

32. dla gatunku A207 siniak *Columba oenas*

założono utrzymanie populacji rozrodzkiej na poziomie min. 128 par, określenie stanu i zasięgu istniejących i potencjalnych siedlisk gatunku w obszarze, jak również szczegółowe rozpoznanie zagrożeń i ocena stanu siedlisk gatunku. Do czasu uzyskania ww. danych, zachowanie siedlisk, które mogą być miejscami gniazdowania gatunku, na powierzchniach minimum 640 ha przy uwzględnieniu zmian wynikających z naturalnych procesów. Zgodnie z podręcznikiem do wyznaczania i określania stanu zachowania siedlisk ptasich w obszarach specjalnej ochrony ptaków Natura 2000 (Zawadzka i in., 2013), siedliska lęgowe stanowią drzewostany z udziałem buka i graba w wieku ponad 80 lat, a zagęszczenie siniaka oraz dostępnych dziupli jest zależne od zagęszczenia dzięcioła czarnego. W zasięgu buka gatunek preferuje starodrzewy z udziałem tego gatunku, na

pozostałym obszarze kraju występuje w starych bory sosnowych lub mieszanych, powyżej 120 lat, gdzie znajduje obfitość dostępnych dziupli. Wymaga także śródleśnych terenów otwartych (zręby, uprawy, polany) lub przyleśnych terenów rolniczych. Stan siedlisk uznaje się za FV (właściwy), jeżeli na obszarze występują starodrzewia z udziałem buka w wieku powyżej 100 lat, starodrzewia sosnowe w wieku powyżej 120 lat, w płatach wielkości co najmniej 10 ha na każde 100 ha powierzchni leśnej, z dziuplami dzięcioła czarnego, z obecnością żerowisk: albo śródleśnych terenów otwartych, albo przylegających do lasów terenów ekstensywnie użytkowanych rolniczo. Za stan właściwy uznaje się także siedliska w których skład wchodzi lasy mieszane w wieku 80–120 lat, z drzewami przestojowymi lub kępami starodrzewów z niewielkimi uprawami lub zrębami; kępy starodrzewów na zrębach (uprawach) o powierzchni ponad 10 arów; kępy starych drzew w środowisku rolniczym; stare parki i cmentarze (we wszystkich wariantach z dziuplami dzięcioła czarnego, ewentualnie naturalnymi. Za stan U1 (niezadowolający) przyjmuje się drzewostany poniżej 80 lat z pojedynczymi przestojami, a za stan U2 (zły) — drzewostany młodsze niż 80 lat. Z uwagi na brak danych dotyczących konkretnych lokalizacji i powierzchni siedlisk poszczególnych par lęgowych, minimalna powierzchnia siedlisk wyliczona na podstawie materiałów do wyznaczenia i określania stanu zachowania siedlisk ptasich w obszarach specjalnej ochrony ptaków Natura 2000 (Zawadzka i in., 2013).

### 33. dla gatunku A215 puchacz *Bubo bubo*

założono utrzymanie populacji rozrodzkiej na poziomie min. 2 par, uzupełnienie stanu wiedzy poprzez szczegółową inwentaryzację stanowisk lęgowych gatunku w obszarze, oraz określenie stanu i zasięgu istniejących i potencjalnych siedlisk gatunku w obszarze wraz ze szczegółowym rozpoznaniem zagrożeń. Do czasu uzyskania ww. danych, założono zachowanie siedlisk, które mogą być miejscami gniazdowania gatunku, na powierzchniach minimum 1500 ha (przy uwzględnieniu zmian wynikających z naturalnych procesów). Dokumentacja do PZO wskazuje na występowanie w obszarze 2 – 6 osobników (1-3 par). Dotychczasowe badania nie dają możliwości pewnego potwierdzenia liczebności tego gatunku. Obecnie w obszarze są powołane 2 strefy ochronne gatunku. Wcześniejsze publikacje o ostojach ptaków podają znacząco wyższą liczebność populacji tego gatunku: 15-20 par (Kalisiński 2010) lub 13-15 par (Kalisiński i in. 2004). Zgodnie z podręcznikiem do wyznaczenia i określania stanu zachowania siedlisk ptasich w obszarach specjalnej ochrony ptaków Natura 2000 (Zawadzka i in., 2013) siedliska lęgowe stanowią olsy i łęgi w wieku powyżej 70 lat z licznymi kępami oraz wysepkami, prześwietlone bory na terenach pagórkowatych, rozległe, częściowo zalesione torfowiska, stare drzewostany borowe lub mieszane z gniazdami ptaków szponiastych lub bociana czarnego, położone zawsze w pobliżu terenów otwartych. Żerowiska puchacza to graniczące z lasami jeziora, kompleksy stawów, doliny rzeczne, podmokłe łąki, otwarte torfowiska, fragmenty ekstensywnie użytkowanych pól. Stan siedlisk na podstawie ww. podręcznika określa się jako stan FV (właściwy) — przypadający na 1 terytorium trudno dostępny drzewostan w wieku co najmniej 50 lat (preferowane 80 lat - olsza, brzoza, lub 100 lat - inne gatunki drzew), o powierzchni co najmniej 25 ha (preferowane 50–100 ha) na siedliskach: olsu, łęgu, buczyny, lasów lub borów mieszanych o zróżnicowanej

strukturze wiekowej i przestrzennej, z półkami skalnymi lub gniazdami ptaków szponiastych lub bociana czarnego, z miejscami trudno dostępnymi (zalanymi wodą, o stromych skalistych stokach), z obecnością wykrotów, karp, obecność w otoczeniu (do 800 m) rozległych terenów otwartych: zbiorników wodnych, dolin rzecznych, bagien, torfowisk, wilgotnych łąk, polan górskich, gołoborzy; stan U1 (niezadowalający) — drzewostany spełniające kryteria FV pod względem struktury i wieku, położone w zwartym kompleksie leśnym, z dala (ponad 1 km) od terenów otwartych wymienionych jako FV; tereny otwarte opisane jako FV bez sąsiedztwa odpowiednich drzewostanów do odbycia lęgów; stan U2 (zły) — zwarte drzewostany mało zróżnicowane gatunkowo i strukturalnie, na siedliskach świeżych, w wieku poniżej 60 lat na dużych powierzchniach, brak miejsc żerowiskowych opisanych jako FV w promieniu co najmniej 1 km. Do czasu uzupełnienia stanu wiedzy, minimalna powierzchnia siedlisk wyliczona na podstawie materiałów do wyznaczania i określania stanu zachowania siedlisk ptasich w obszarach specjalnej ochrony ptaków Natura 2000 (Zawadzka i in., 2013).

#### 34. dla gatunku A223 włośchatka *Aegolius funereus*

założono utrzymanie populacji rozrodzkiej na poziomie min. 36 par, oraz uzupełnienie stanu wiedzy poprzez szczegółową inwentaryzację stanowisk lęgowych gatunku w obszarze. Do czasu uzupełnienia stanu wiedzy, wskazano na konieczność utrzymania powierzchni siedlisk we właściwym stanie (FV) na minimum powierzchni min. 5400 ha, z uwzględnieniem zmian wynikających z procesów naturalnych. Włośchatka jest gatunkiem sowy stosunkowo liczny na obszarze ostoi. Zgodnie z dokumentacją do PZO (Kaliciuk 2012), stan siedlisk został określony na FV. We wcześniejszych publikacjach o ostojach ptaków w ogóle nie wykazywano tego gatunku z terenu Ostoi Drawskiej (Kalisiński i in. 2004). Dopiero w 2010 r. oszacowano wstępnie jej liczebność na poziomie 5-8 par (Kalisiński 2010). Na dzień dzisiejszy nie ustanowiono żadnej strefy ochrony tego gatunku w obszarze. Zgodnie z podręcznikiem do wyznaczania i określania stanu zachowania siedlisk ptasich w obszarach specjalnej ochrony ptaków Natura 2000 (Zawadzka i in., 2013), siedliska lęgowe na nizinach stanowią: bory sosnowe i świerkowe, rzadziej buczyny. Gatunek gniazduje w starodrzewach w wieku ponad 120 lat, zasiedlają także stare bory sosnowo-świerkowe, często zajmuje dziuple po dzieciociele czarnym. Żeruje głównie na śródleśnych terenach otwartych (halizny, zręby, torfowiska, uprawy, młodniki itp.) oraz w luźnych, starszych drzewostanach. Jest to gatunek wnętrza lasu. Stan siedlisk na podstawie ww. materiałów uznaje się za stan FV (właściwy), gdzie średni wiek drzewostanu ponad 100 lat (optymalnie >120 lat), łączna wielkość płatu składającego się z sąsiadujących wydzieleni wynosi ponad 60 ha (optymalnie ponad 100 ha), występują drzewostany sosnowo-świerkowe, świerkowe, jodłowe, jodłowo-bukowe i bukowo-jodłowe, ewentualnie sosnowe z min. 10% udziałem świerka lub z dobrze rozwiniętym podrostem/ podszytem świerkowym lub jodłowym, w płacie siedliska (lub w jego bezpośrednim sąsiedztwie) są obecne obszary podmokłe (bagna, torfowiska), cieki wodne, zręby, halizny, uprawy, młodniki. Z uwagi na brak danych dotyczących konkretnych lokalizacji i powierzchni siedlisk poszczególnych par lęgowych, minimalna powierzchnia siedlisk wyliczona na podstawie materiałów do wyznaczania i określania stanu zachowania siedlisk ptasich w obszarach specjalnej ochrony ptaków Natura 2000 (Zawadzka i in., 2013).



35. dla gatunku A224 lelek *Caprimulgus europaeus*

założono utrzymanie populacji rozrodczej na poziomie min. 46 par, uzupełnienie stanu wiedzy o przedmiocie ochrony, w tym szczegółowe rozpoznanie zagrożeń i ocena stanu siedlisk gatunku. Do czasu pozyskania tych danych wskazano na konieczność utrzymania odpowiednich siedlisk na powierzchni min. 230 ha otwartych siedlisk w obrębie kompleksu leśnego o powierzchni przynajmniej 7360 ha, z uwzględnieniem zmian wynikających z naturalnych procesów. Liczebność wskazywana w SDF i dokumentacji do PZO: 46 – 63 pary. Liczebność ta jest wyraźnie wyższa od liczebności podawanej w literaturze, gdzie określa się ją na poziomie min. 12 par (Kalisiński 2010), lub wcześniej 8-14 par (Kalisiński i in. 2004). Zgodnie z podręcznikiem do wyznaczania i określania stanu zachowania siedlisk ptasich w obszarach specjalnej ochrony ptaków Natura 2000 (Zawadzka i in., 2013), siedliska łąkowe stanowią: śródleśne zręby zupełne, młodniki, murawy, wrzosowiska, wydmy, poligony, polany, pożarzyska, szkółki leśne, położone w rozległych borach suchych i świeżych na lekkich, piaszczystych glebach, silnie przeredzone, starsze drzewostany w sąsiedztwie szerokich linii oddziałowych, piaszczystych duktów leśnych i dróg pożarowych oraz wiatrołomy i halizny, z pojedynczym, wyższym drzewem oraz małymi kępami drzew, położone z dala od dróg, stanowiących czatownie lub miejsca odpoczynku/snu wykorzystywane przez lelka zarówno w ciągu dnia, jak i w nocy. Stan siedlisk na podstawie ww. (Zawadzka i in., 2013) określa się jako FV (właściwy), gdy siedlisko obejmuje rozległe, suche i świeże (niepodmokłe) nizinne puszczańskie bory o znacznej powierzchni powyżej 50 km<sup>2</sup> (optymalnie >100 km<sup>2</sup>) obfitujące w otwarte środowiska wewnątrz kompleksu: polany, zręby z pojedynczymi drzewami, uprawy do 10 lat (optymalnie do 5 lat) o powierzchni 5–7 ha przypadającej na 1 terytorium. Za stan U1 (niezadowolający) przyjmuje się siedlisko obejmujące średniej wielkości (10–50 km<sup>2</sup>) wyspę bory sosnowe z niewielkimi (3–5 ha) otwartymi polanami i młodnikami powyżej 10 lat, zaś za stan U2 (zły) — małe (<10 km<sup>2</sup>) wyspy leśne, położone w znacznej odległości od dużych kompleksów leśnych z niewielkimi (<3ha) i silnie zarośniętymi polanami oraz młodnikami powyżej 15 lat. Z uwagi na brak danych dotyczących konkretnych lokalizacji i powierzchni siedlisk poszczególnych par łąkowych, minimalna powierzchnia siedlisk wyliczona na podstawie materiałów do wyznaczania i określania stanu zachowania siedlisk ptasich w obszarach specjalnej ochrony ptaków Natura 2000 – oszacowano, że obszar niezbędny do utrzymania populacji w ostoi wynosi 230 ha otwartych siedlisk w obrębie kompleksu leśnego o powierzchni przynajmniej 7360 ha.

36. dla gatunku A229 zimorodek *Alcedo atthis*

założono utrzymanie populacji rozrodczej na poziomie min. 22 par oraz utrzymanie powierzchni siedlisk we właściwym stanie (FV) na minimum 25 km cieków/linii brzegowej zbiorników. Liczebność wskazywana w SDF i dokumentacji do PZO (Kaliciuk 2012) wynosiła 22-33 pary. Badania w 2010 r. wykazały stosunkowo niewielką liczebność zimorodka na tym obszarze, pomimo dość intensywnej kontroli cieków i zbiorników wodnych. Dane z lat wcześniejszych mówią o 35-50 parach (Kalisiński i in. 2004), podczas gdy w publikacji z 2010 r. szacuje się liczebność zimorodka na poziomie min. 80 par (Kalisiński 2010). W związku z powyższym stan populacji ma ocenę obniżoną do U2. Stan siedlisk określono na FV. Gatunek podlegający dużym wahaniom liczebności (duży wpływ

mają ostre zimy). Zgodnie z podręcznikiem do wyznaczania i określania stanu zachowania siedlisk ptasich w obszarach specjalnej ochrony ptaków Natura 2000 (Zawadzka i in., 2013), siedliska łąkowe stanowią: nieregulowane doliny rzek i większych strumieni, z urwistymi brzegami, płynące w otoczeniu lasów lub z zadrzewionymi/zakrzewionymi brzegami, a także obrzeża wód stojących, głównie stawów i jezior. Preferowanymi siedliskami są miejsca charakteryzujące się czystą i przejrzystą, płytką wodą, z wolnym przepływem, i skarpami w bezpośrednim wody. Stan siedlisk uznaje się dla za stan FV (właściwy) dla terytoriów obejmujących odcinki dolin cieków o długości min. 1 km, o charakterze naturalnym, wolno płynące bądź ze spowolnieniami nurtu, nieregulowane, o łącznej długości skarp brzegowych (o wysokości min. 1,5 m ponad średni stan wody wczesnoletniej) min. 70 m optymalnie >100 m, o zadrzewieniu brzegów na długości min. 60 % (optymalnie >80%) odcinka wraz z obecnością w korycie cieku grubego rumoszu drzewnego i/lub obecnością gałęzi zwieszających się nad lustrem wody, przy jednoczesnym braku budowli hydrotechnicznych na długości min. 5 km powyżej odcinka oraz ograniczonym wykorzystaniu rekreacyjne w sezonie łąkowym. Z stan FV uznaje się także obrzeża wód stojących (głównie jezior i stawów) o długości min. 1 km, o łącznej długości skarp brzegowych (o wysokości min. 1,5 m) min. 60 m, optymalnie >80 m i zadrzewieniu brzegu na długości min.60% (optymalnie >80%), z obecnością gałęzi zwieszających się nad lustrem wody, przy jednoczesnym ograniczonym wykorzystaniu rekreacyjnym w sezonie łąkowym. Jako stan U1 (niezadowolający) uważa się odcinki dolin cieków o długości min. 500 m lub dłuższe pofragmentowane, wolno płynące bądź ze spowolnieniami nurtu, objęte pracami hydrotechnicznymi w okresie ostatnich 10 lat, o łącznej długości skarp brzegowych (o wysokości min. 1 m ponad średni stan wody wczesnoletniej) min. 30 m i zadrzewieniu brzegów na długości min. 30% odcinka, gdzie brak w korycie grubego rumoszu drzewnego, gałęzie zwieszające się nad lustrem wody są nieliczne, zaś w sezonie łąkowym są one intensywnie wykorzystane rekreacyjne. Taki stan (U1) obejmuje także obrzeża wód stojących (głównie jezior i stawów) o długości min. 500 m, z łączną długością skarp brzegowych (o wysokości min. 1 m) min. 30 m i zadrzewieniu brzegu na długości min. 30%, z nielicznymi gałęziami zwieszającymi się nad lustrem wody, intensywnie wykorzystane rekreacyjne w sezonie łąkowym. Z uwagi na brak danych dotyczących konkretnych lokalizacji i powierzchni siedlisk poszczególnych par łąkowych, minimalna powierzchnia siedlisk wyliczona na podstawie materiałów do wyznaczania i określania stanu zachowania siedlisk ptasich w obszarach specjalnej ochrony ptaków Natura 2000 – oszacowano, że minimalny obszar niezbędny do utrzymania populacji w ostoi wynosi 25 km cieku w stanie FV.

37. dla gatunku A236 dzięcioł czarny *Dryocopus martius*

założono utrzymanie populacji rozrodczej na poziomie min. 179 par, oraz określenie stanu i zasięgu istniejących i potencjalnych siedlisk gatunku w obszarze, oraz szczegółowe rozpoznanie zagrożeń. Do czasu uzyskania ww. danych, założono zachowanie siedlisk, które mogą być miejscami gniazdowania gatunku, na powierzchniach minimum 53 700 ha z uwzględnieniem zmian wynikających z naturalnych procesów. Gatunek dzięcioła bardzo liczny w lasach ostoi. Jego populację oszacowano na 179-233 par (Kaliciuk 2012). W latach wcześniejszych nie podawano liczebności dzięcioła czarnego dla Ostoi

Drawskiej, a jedynie informowano o jego występowaniu tutaj (Kalisiński 2010, Kalisiński i in. 2004). Przeprowadzona inwentaryzacja w 2010 r. była pierwszym liczeniem, które dostarczyło danych o liczebności dzięcioła czarnego na terenie Ostoi Drawskiej. Jego liczebność kwalifikuje Ostoję Drawską do jednej z najważniejszych w kraju dla tego gatunku. Zgodnie z podręcznikiem do wyznaczania i określania stanu zachowania siedlisk ptasich w obszarach specjalnej ochrony ptaków Natura 2000 (Zawadzka i in., 2013) siedliska lęgowe i żerowiskowe stanowi szerokie spektrum siedlisk leśnych — od borów po lasy liściaste, w różnym stopniu uwilgotnienia, jak również w stosunkowo szerokich klasach wieku. Dzięcioł czarny występuje we wszystkich typach dojrzałych lasów, preferując jednak drzewostany ponad 100-letnie. Optimum występowania dzięcioła czarny wydaje się osiągać w lasach bukowych lub lasach z domieszką buka, w związku z faktem iż jest to drzewo w którym najchętniej lokuje dziuplę. Za stan FV (właściwy) uznaje się siedliska w skład którego wchodzi płat drzewostanu liściastego, iglastego lub mieszanego o powierzchni powyżej 300 ha, gdzie udział w płacie drzewostanów w wieku ponad 90 lat (optymalnie ponad 100 lat) wynosi powyżej 20%, średnia miąższość martwego drewna w płacie wynosi powyżej 10% (optymalnie powyżej 15 %) miąższości dojrzałego drzewostanu lub powyżej 20 m<sup>3</sup>/ha, optymalnie >30 m<sup>3</sup>/ha (drzewostany niepodlegające użytkowaniu gospodarczemu oraz drzewostany podlegające użytkowaniu gospodarczemu, z pozostawianiem drzew martwych i zamierających oraz części drzew żywych do ich naturalnej śmierci). Z uwagi na brak danych dotyczących konkretnych lokalizacji i powierzchni siedlisk poszczególnych par lęgowych, minimalna powierzchnia siedlisk wyliczona na podstawie materiałów do wyznaczania i określania stanu zachowania siedlisk ptasich w obszarach specjalnej ochrony ptaków Natura 2000.

38. dla gatunku A320 muchołówka mała *Ficedula parva*

założono utrzymanie populacji rozrodczej na poziomie min. 180 par, określenie zasięgu istniejących i potencjalnych siedlisk gatunku w obszarze oraz szczegółowe rozpoznanie zagrożeń i ocenę stanu siedlisk gatunku. Do czasu uzyskania ww. danych, zachowanie siedlisk, które mogą być miejscami gniazdowania gatunku, na powierzchniach minimum 3600 ha. Dokumentacja do PZO wskazuje na występowanie w granicach obszaru 180-270 par (gatunek stosunkowo liczny w lasach liściastych i mieszanych ostoi). W latach poprzednich jej populacja szacowana była na poziomie 30-40p (Kalisiński i in. 2004) oraz min. 42 pary (Kalisiński 2010). Zgodnie z podręcznikiem do wyznaczania i określania stanu zachowania siedlisk ptasich w obszarach specjalnej ochrony ptaków Natura 2000 (Zawadzka i in., 2013), siedliska lęgowe stanowią: duże kompleksy leśne, z reguły ponad 80–100-letnie, cieniste drzewostany liściaste i mieszane, głównie grądy (drzewostany ze znacznym udziałem dębu, lipy lub graba) i buczyny. Unika drzewostanów młodszych niż 40–50 lat. Istotne znaczenie dla jej występowania mają martwe, stojące drzewa, których udział powinien stanowić ok. 20% liczby drzew. Jako miejsca gniazdowania wybiera najczęściej płytkie dziuple o dużych otworach, szczyty złamanych drzew, szczeliny drzew pękniętych, przestrzenie za odstającą korą. Za stan FV (właściwy) uznaje się siedliska obejmujące zwarty płat lasu o powierzchni min. 30 ha (optymalnie 40 ha) położony w rozległym kompleksie leśnym i nieprzylegający do brzegu drzewostanu, o średnim wieku drzewostanu powyżej 80 lat (optymalnie powyżej 100 lat), gdzie udział gatunków

liściastych w płacie wynosi min. 70% (optymalnie >80%), zwarcie jest co najmniej „umiarkowane” (optymalnie „pełne”), pokrycie przez podrost/podszyt wynosi 25 cm na hektar lub brak zabiegów gospodarczych (w tym cięć sanitarnych) w okresie ostatnich 10 - 15 lat. Jako stan U1 (niezadowalający) — zwarty płat lasu o powierzchni min. 20 ha, nieprzylegający do brzegu drzewostanu lub większy, ale z obecną strefą brzeżną na granicy z powierzchnią otwartą i/lub przerwami w zwarcu koron drzew, średni wiek drzewostanu >50 lat, udział gatunków liściastych w płacie >50%, zwarcie co najmniej „umiarkowane”, pokrycie przez podrost/podszyt < 40% [min. 5 uszkodzonych/ obumierających/martwych drzew o pierśnicy >25 cm na hektar lub brak zabiegów gospodarczych (w tym cięć sanitarnych) w okresie ostatnich 5 lat]. U2 (zły) — płyty lasów liściastych >15 ha, niespełniające co najmniej jednego z kryteriów dla FV i U1. Z uwagi na brak danych dotyczących konkretnych lokalizacji i powierzchni siedlisk poszczególnych par lęgowych, minimalna powierzchnia siedlisk wyliczona na podstawie materiałów do wyznaczania i określania stanu zachowania siedlisk ptasich w obszarach specjalnej ochrony ptaków Natura 2000.

39. dla gatunku A391 kormoran czarny *Phalacrocorax carbo sinensis*

założono utrzymanie populacji rozrodzkiej na poziomie min. 700 par, szczegółowe rozpoznanie zagrożeń i oceny stanu siedlisk gatunku. Do czasu uzupełnienia stanu wiedzy o gatunku, utrzymanie stabilnej powierzchni siedliska gatunku w niepogorszonej formie (FV) na powierzchni minimum 8000 ha. Według danych Państwowego Monitoringu Środowiska (Monitoring Kormorana), lęgowa populacja krajowa w 2021 r. była szacowana na 1347 par. Zgodnie z poradnikiem metodycznym monitoringu ptaków lęgowych (Chylarecki i in., 2015), optymalne siedliska dla kolonii lęgowych stanowią wyspy lub w lasy w sąsiedztwie zbiorników wodnych. Jako żerowiska wykorzystują różne typy wód, w tym wody płynące i morskie, takie jak zalewy przybrzeżne, duże jeziora, duże nizinne rzeki, czy też stawy hodowlane Położone w odległości do 25 km, optymalnie do 10 km od kolonii lęgowej. Decydującą rolę odgrywa dostępność ryb, przede wszystkim drobnych gatunków, występujących w dużych zagęszczeniach. W związku z brakiem danych dotyczących zasięgu siedlisk kormorana do czasu rozpoznania ww. wskaźnika konieczne jest zachowanie wszystkich zbiorników wodnych spełniających wymagania biologiczne gatunku. Zgodnie z obowiązującym SDF-em (pkt. 4.1), wody śródlądowe stojące i płynące (kod N06) zajmują ok. 5,4 % powierzchni obszaru (tzn. ok. 8311 ha). W związku z powyższym, z uwagi na brak innych danych, zaokrągloną do 8000 ha wartość tą przyjęto jako powierzchnię siedliska gatunku w obszarze ostoi.

W związku z regulacją art. 28 ust. 3 i 4 ustawy o ochronie przyrody sporządzający projekt planu zadań ochronnych, o którym mowa w ust. 1, umożliwi zainteresowanym osobom i podmiotom prowadzącym działalność w obrębie siedlisk przyrodniczych i siedlisk gatunków, dla których ochrony wyznaczono obszar Natura 2000, udział w pracach związanych ze sporządzaniem tego projektu oraz zapewnia możliwość udziału społeczeństwa, na zasadach i w trybie określonym w ustawie z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji

o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Dz. U. z 2022 r. poz. 1029), w postępowaniu którego przedmiotem jest sporządzenie projektu dokumentu.

W związku z powyższym, Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Szczecinie, w dniu 8 kwietnia 2022 r. podał do publicznej wiadomości informację o:

- sporządzeniu projektu zmiany planu zadań ochronnych,
- możliwości zapoznania się z niezbędną dokumentacją sprawy oraz o miejscu, w którym jest ona wyłożona do wglądu,
- możliwości składania do niego uwag i wniosków w ciągu 21 dni.

Powyższy obowiązek w zakresie podania ww. informacji do publicznej wiadomości wykonano zgodnie z czynnościami określonymi w przepisie art. 3 ust. 1 pkt 11 ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko, publikując w ustawowo przewidzianym terminie wskazane wyżej informacje w formie obwieszczenia z dnia 8 kwietnia 2022 r. (sygnatura: WOPN.6320.7.2022.RCh.DM):

- 1) na stronie Biuletynu Informacji Publicznej (BIP) Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w Szczecinie,
- 2) na tablicy ogłoszeń w siedzibie Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w Szczecinie,
- 3) na tablicy ogłoszeń wszystkich jednostek samorządu terytorialnego objętych granicami obszaru Natura 2000,
- 4) w prasie o zasięgu regionalnym.

W procedurze konsultacji społecznych projektu zarządzenia wpłynęły 2 pisma z uwagami i wnioskami ze strony społeczeństwa. Uwagi rozpatrzono w sposób następujący:

Lp. 1	
data wpływu	25.04.2022 r.
podmiot zgłaszający	Michał Argasiński – Nadleśniczy Nadleśnictwa Połczyn
treść uwagi	<p>„W związku ze sporządzeniem projektu zmian w zarządzeniu ustanawiającym plan zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Ostoja Drawska, Nadleśnictwo Połczyn zgłasza następującą uwagę:</p> <p>W punktach 5, 14, 15, 16, 17, 18, 20, 21, 32, 34, 35, 37, 38 dotyczących gatunków A030, A070, A072, A073, A074, A075, A089, A094, A207, A223, A224, A236, A320 określa się konkretną powierzchnię lasów różnego typu, których zachowanie w stanie niezmiennym jest niezbędne dla utrzymania określonego stanu ilościowego danego gatunku objętego działaniami ochronnymi. Lasy w granicach obszaru Natura 2000 „Ostoja Drawska” są w zarządzie kilku nadleśnictw a część lasów należy do prywatnych właścicieli. Żeby móc określić powierzchnię docelową, należałoby znać aktualną powierzchnię lasów danego gatunku, w żdanym wieku i dopiero na tej podstawie operować konkretnymi powierzchniami docelowymi. Należałoby również wziąć pod uwagę planowane cięcia rębne w każdej jednostce, które mogą zaburzyć planowane w zarządzeniu wielkości powierzchni. W lasach zarządzanych przez nadleśnictwa obowiązuje Plan Urządzenia Lasu, który określa wskazania gospodarcze na okres dziesięciu lat. Instytucja prowadząca nadzór nad przestrzeganiem zapisów PZO musi zatem dysponować aktualną powierzchnią lasów wskazanych w Załączniku nr 4 do PZO aby móc monitorować ewentualne zmiany. W związku z powyższym, z</p>

	<i>uwagi na rozległy teren obszaru PLB320019 uważam, że zapis nakładający obowiązek pozostawiania lasów konkretnego gatunku w określonej powierzchni jest niepraktyczny i niemożliwy do zrealizowania i monitorowania w trakcie obowiązywania PZO. Do pozostałych zapisów projektu nie wnoszę uwag”.</i>
sposób rozpatrzenia	Uwaga nieuwzględniona. Minimalną powierzchnię siedlisk gatunków wskazanych w przedmiotowej uwadze określono na podstawie metodyki określonej w „Materiałach do wyznaczania i określania stanu zachowania siedlisk ptasich w obszarach specjalnej ochrony ptaków Natura 2000” (Zawadzka i in., 2013), będącej w chwili obecnej jedyną publikacją określającą cechy siedlisk i ich wielkość konieczną do zachowania gatunków w obszarze, opartą na bogatym zbiorze wyników wieloletnich badań nad ekologią ich populacji oraz doświadczeń krajów europejskich w tym zakresie. Jednocześnie poza ogólnikową uwagą o potencjalnym braku możliwości utrzymania stanu ilościowego siedlisk, nie przedstawiono żadnych danych dotyczących aktualnych powierzchni siedlisk leśnych w obszarze, potwierdzających przedłożoną tezę. Podkreślić należy, iż to właśnie PGL LP jako zarządca większości terenów leśnych ma wszelkie dane niezbędne do ustalenia rzeczywistego stanu ilościowego odpowiednich siedlisk i możliwości ich utrzymania lub odtworzenia, zwłaszcza jeśli wskazuje że założone do utrzymania powierzchnie siedlisk są błędne. Jednocześnie należy wskazać, iż zbyt niska powierzchnia dostępnych siedlisk w stosunku do wielkości populacji jest jedną z podstawowych przesłanek do obniżenia oceny stanu zachowania gatunku w obszarze. Tym samym niezbędnym celem staje się jej podniesienie do możliwie najlepszego stanu (FV), gwarantującego utrzymanie populacji przedmiotów ochrony, co powinno zostać uwzględnione zarówno w obowiązujących jak i w kolejnych PUL.
Lp.2	
data wpływu	04.05.2022 r.
podmiot zgłaszający	Dorota Ruszkowska – członek Rady Sołeckiej sołectwa Biskupice
treść uwagi	W nawiązaniu do przedmiotowych konsultacji społecznych, w dniu 04.05.2022 r. drogą elektroniczną przesłane zostały cztery maile wraz załącznikami, obejmującymi m.in. stanowisko GDOŚ z dnia 29.04.2021 r. (sygnatura BP-OPS.052.19.2021.MO) w sprawie wniosku o przeprowadzenie inwentaryzacji przyrodniczej gminy Biały Bór oraz powykonawczej w związku z działalnością koncernu Lafarge, opinia ws. zmiany planu zadań ochronnych dla obszaru Ostoja Drawska (pismo z dn. 02.05.2022 r.), odpowiedź KE na skargę CHAP(2021)2759 z dnia 10.09.2021 r. dotyczącą domniemyanych nieprawidłowości popełnionych przez urzędników administracji rządowej i samorządu terytorialnego, operat generalny waloryzacji przyrodniczej gminy Biały Bór (BKP 2003), korespondencję mailową z pracownikiem IMGW PIB w sprawie cieków wodnych w obszarze źródłiska i zlewni rzeki Gwdy, wykaz budowli hydrotechnicznych gminy Biały Bór, pismo Okręgowego Urzędu Górniczego w Poznaniu z dnia 17.06.2021 r. (sygnatura: POZ.054.14.2021.JM) w sprawie kontroli zakładu górnictwa KAZIMIERZ III w Biskupicach, pismo Starosty Szczecineckiego z dnia 9 czerwca 2021 r. (sygnatura: RS.604.40.2021.AŻ) w sprawie rekultywacji gruntów zdegradowanych i zdewastowanych w obrębie Biskupice, mail ws. informacji o wydanych koncesjach na wydobywanie kopalni, plik PDF z opracowaniem nt. rzeki Gwdy, obszerną korespondencję dotyczącą kwalifikacji cieku w pobliżu m. Kamienna i zmiany jego nazwy (m.in. korespondencja z UG Biały Bór, PGW WP), pismo RDLP w Szczecinku z dnia 14.10.2021 r. (sygnatura DK.050.10.2021) ws. osady leśnej Kamienna oraz oznakowania użytków ekologicznych. Zgłaszająca w treści swojej opinii (pismo z dnia 02.05.2022 r.), jedynego dokumentu nawiązującego do procedowanych konsultacji społecznych, porusza ogólnie problemy ochrony środowiska w gminie Biały Bór, w tym zagadnienia dotyczące gminnego programu

	POŚ, użytków ekologicznych, błędnych zapisów w EGİB, dewastacji środowiska przyrodniczego oraz realizacji inwestycji na terenie gminy (w tym w szczególności wydawania koncesji na kopalnie). Z uwagi na poruszane tematy, w podsumowaniu zawarto postulat o podjęciu „konkretnych kroków RDOŚ w Szczecinie w celu uporządkowania stanu środowiska w gminie w sołectwie Biskupice i ościennych”.
sposób rozpatrzenia	Zgłoszone postulaty i uwagi w żaden sposób nie odnoszą się do zaproponowanych zmian zapisów planu zadań ochronnych, w związku z powyższym de facto nie stanowią uwag do przedłożonego do konsultacji projektu zarządzenia. Część zgłoszonych postulatów dotyczy odrębnych postępowań administracyjnych (m.in. strategicznych ocen oddziaływania na środowisko). Należy przy tym zauważyć, że regionalny dyrektor ochrony środowiska jest organem administracji rządowej niezespolej, właściwym do realizacji zadań o których mowa w art. 131 ust. 1 ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Dz. U. z 2022 r. poz. 1029) na obszarze województwa, i w zakresie swoich kompetencji ustawowych współpracuje z organami jednostek samorządu terytorialnego (tzn. organami gminy, powiatu i województwa). Tym samym nie jest on organem nadrzędnym czy kontrolnym w stosunku do samorządów gminnych, które – zgodnie z art. 91 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. z 2022 r. poz. 916) – są, podobnie jak RDOŚ, jednymi z kilku organów ochrony przyrody w kraju. Podkreślić należy, że jednostki samorządu terytorialnego są samodzielne i autonomiczne, gdzie w ramach swojego zakresu kompetencji (także w zakresie szeroko pojętej ochrony środowiska) same wyznaczają sobie cele i sposób ich realizacji, jak również są odpowiedzialne za ich wykonanie. Jednocześnie należy wskazać, że w przypadku nienależytego wykonywania zadań przez burmistrza, organem właściwym do rozpatrywania skarg w tym zakresie zgodnie z art. 227, w związku z art. 229 pkt 3 ustawy z dnia 14 czerwca 1960 r. Kodeks postępowania administracyjnego (Dz. U. z 2021 r. poz. 735 z późn. zm.) jest rada gminy. Natomiast do prowadzenia postępowań wyjaśniających odnośnie łamania przepisów prawa, które to praktyki są sugerowane w piśmie, uprawniona jest policja.

Projekt zmiany zarządzenia został uzgodniony, w trybie art. 59 ust. 2 ustawy z dnia 23 stycznia 2009 r. o wojewodzie i administracji rządowej w województwie (Dz. U. z 2022 r., poz. 135), z Wojewodą Zachodniopomorskim (pismo z dnia 23 czerwca 2022 r., sygnatura: P-1.0522.4.2022.KD).

<sup>i</sup> Literatura:

- Chodkiewicz T. i in. 2019. *Raport z wdrażania art. 12 Dyrektywy Ptasiej w Polsce w latach 2013-2018: stan, zmiany, zagrożenia*. Biuletyn Monitoringu Przyrody 20: 1-80;
- Zawadzka D. i in. 2013. *Materiały do wyznaczania i określania stanu zachowania siedlisk ptasich w obszarach specjalnej ochrony ptaków Natura 2000*. GDOŚ, Warszawa;
- Chylarecki P. i in. 2015. *Monitoring Ptaków lęgowych. Poradnik metodyczny. Wydanie 2*. GIOŚ, Warszawa;
- Gromadzki M. (red.). 2004. *Ptaki. Poradniki ochrony siedlisk i gatunków Natura 2000 – podręcznik metodyczny*. Ministerstwo Środowiska, Warszawa. Tom 7 (część I), Tom 8 (część II);
- Kaliciuk J. (koordynator). 2012. *Dokumentacja Planu Zadań Ochronnych obszaru Natura 2000 Ostoja Drawska PLB320019*. Projekt POIS.05.03.00-00-186.09.

- 
- Duda M. i in. 2010. *Inwentaryzacja ornitologiczna dla obszaru specjalnej ochrony ptaków PLB320019 Ostoja Drawska*. Narodowa Fundacja Ochrony Środowiska, Warszawa.
  - Kalisiński M. i in. 2004. *Ostoja Drawska*. [w:] Sidło P.O., Błaszowska B. & Chylarecki P. (red.) *Ostoje ptaków o randze europejskiej w Polsce*. OTOP: Warszawa, s. 112-115.
  - Kalisiński M. 2010. *Ostoja Drawska*. [w:] Wilk T., Jujka M., Krogulec J., Chylarecki P. (red.) *Ostoje ptaków o znaczeniu międzynarodowym w Polsce*. OTOP, Marki, s. 120-121.
  - Wardecki Ł. I in. 2021. *Monitoring Ptaków Polski w latach 2018-2021*. Biuletyn Monitoringu Przyrody 22: 1-80.
  - Sikora A. i in. 2007. *Atlas rozmieszczenia ptaków lęgowych Polski 1985-2004*. Bogucki Wyd. Nauk., Poznań.

**REGIONALNY DYREKTOR  
OCHRONY ŚRODOWISKA  
w Szczecinie**

*Aleksandra Stodulna*

w/z NACZELNIKA WYDZIAŁU  
Ochrony Przyrody i Obszarów Natura 2000  
Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska  
w Szczecinie 27 CZB.2022

*Agnieszka Antoniów*